

Yeni Başlangıç

Cumartesi günleri çıkar * Yıl: 2 - Sayı: (27) - 2 * 8/Temmuz/1950 Sahibi ve Yazı işlerini fiilen idare eden: Mustafa Büyükalp * Fiyatı: 25 kuruş * Abone: Yıllığı 12 - 6 aylığı 6 lira * Adres: Çemberlitaş Cami Sokak No: 59 İst. Tel: 21131 * Dizgi ve Baskı: Osmanbey Matbaası.

Arapça Ezan

Yazan:

Aziz Nesin

Ezanın Arapça okunması, mücerret olarak ele alınır, inkılâba zıt ve aykırı olmadığı sanılır. Nitekim; «Ezân Arapça okunmuş, Çince okunmuş, bunlardan ne çıkar!» diyen münevverlere rastlanmaktadır. Hatta, laik bir devlet olduğumuza göre, İslâm cemaatinin de vicdan hürriyeti gözönünde tutularak, Arapça ezân okunmasının daha doğru olduğunu söyleyenler görülmektedir. İş bununla da kalmıyor. Ezânı Türkçe okutturmuş olduğu için, memleketteki en müsbet hareket olan Atatürk inkılâplarını yerenler bile görülüyor. Bunlar: «Minarede ezân Türkçe okunurken, cami içinde kur'anın Arapça okunmasını, Arapça tekbir getirilmesi esasen bu işin ne kadar gülünç olduğunu gösterir!» diyorlar.

Evvelâ Türkiyenin lâik olduğuna inanmak bir hayli güçtür. Devlet müesseseleri içinde, «Diyaret İşleri» ve islâmî bir müessese olan (Vakıflar İdaresi) yer aldıkça ve bu müesseseler masraflarını devlet bütçesinden yaptıkça, Türkiye Devletinin lâik olduğu nasıl kabul edilebilir? Devletimizin laiklik vasfı, çeyrek asırdır kağıt üstünde kalmış bir şekilden ibarettir.

Demokrat Parti hükümetinin, iktidara geçer geçmez, ilk iş olarak ele aldığı Arapça ezana ilk itiraz edenler sâkit hükümet partisi olan Halk Partililer oldu. Falih Rifki «Cumhuriyet» teki makalesi ile, Peyâmî Safa. «Ulus» taki fıkralar ile Arapça ezâna karşı koydular. Bu iki politikacı yazardan Peyâmî, şöyle diyor:

«İkinci merhaleyi geçerken, bu yasaklardan bazıları gevşemeğe yüz tutmuşsa, bundan inkılâpçılarımızın tasalanmaları için de sebep yoktur. Avrupa kafası, herşeyden evvel, sağ veya sol taassubu, ayıplar.

Ben, samimî müslümanım. Yazı hayatına girdiğim otuz üç yıl içinde aksine delil olabilecek tek kelime söylemedim ve yazmadım.

Fakat bizim lâikliğimiz, ilk merhalesinde, bu yasaklara muhtaçtı. Fransa İhtilâlinin hırçınlıkları ve hoyratlıkları yanında bizimkinin itidaline yobaz bile hayran olmalıdır.»

Evvelâ Peyâmî'nin din aleyhinde yazmamış olması, onun müslüman olduğunu isbata kâfi değildir. Çünkü yalnız müslümanlar değil, bütün din mensupları, hayat ve hareketleri ile ölçülürler. Peyâmî'nin malûm geçmişi ve şimdiki hayatını, yalnız müslümanlığa değil, semâvî dinlerden hiç birinin kitabına sokmanın imkânı yoktur. Bugün kendilerini «samimî müslüman» diye takdim eden, hatta Arapça ezânı kabul edenler de, hayatları boyunca müslümanlığın hiç bir farizesini yerine getirmeyip tamâmîle bunun aksini yapmış insanlardır. Binaenaleyh, onların din taraftarlığı, eskidenberi bilinen, halk tavlama numaralarından bir yenisidir.

Peyâmî, partili bir politikacı olarak, Halk Partisi hükümetlerinin, irtica kuvvetlerine verdiği tâvizlerden «türbelerin açılışı, bir ilim olmadığı halde, Üniversiteye İlahiyat kürsüsü konulmasını, ilk okullara din dersi yerleştirilmesini, İmam — Hatip Mekteplerinin açılışını, hafız kursularını» haklı bulduğu halde, Demokrat Parti hükümetinin Arapça ezâna müsaadesine hücum ediyor.

Bu şaşılacak, yahut da hiç şaşılmıyacak bir tezattır. Halk Partisi ve yazarları şunu bilmelidirler ki, bu son Arapça ezan hareketi, Halk Partisi hükümetlerinin 1938 denberi irtica verdikleri taviz zincirinden yalnız bir halkadır. Ve bugünkü gidişi ile, bu tavizlere devama da mecbur olacaklardır. O halde, Halk Partisinin ve onun yazarlarının gayreti, bu şekilde irticaı memnun etmek fırsatını ellerinden kaçırmış olmanın verdiği kıskançlıktan başka bir şey değildir!

Peyâmî'nin dediği gibi, acaba onun anladığı mânada Atatürk inkılâbının ikinci devresi memleketi gelmiş midir?..

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi, ezânın Arapça veya Türkçe okunması, o kadar önemli bir olay değil midir? Eğer mücerret olarak meseleyi ele alırsak, böyle düşünenleri belki haklı bulabiliriz. Fakat, biz bulutlar üstünde değil, bir memleketin toprakları üstünde, ve tak-

(Devamı: 2 nci sahifede)

Dünya Analarına Çağrı!

Siz kavganın dışında kalmayın. Günahsız çocuklarımız adına, bütün halkların geleceği adına, sizi, barış mücadelecilerinin kuvvetleri ile birleşmeğe davet ediyoruz!

(Desen: Kemal SÖNMEZLER)

Lidis köyünden kadınların yükselttiği barışçı ses

Yazan: Y. JOYE

Çeviren: A. BARIŞCI

Lidis: Tarlaların ortasında, hafif bir toprak kabarıntısı üzerinde çıplak bir saha. Yeryüzünde yükselen hiçbir şey, bir tek duvar bile yok. Köyün eski meydanı, ancak basılmış ve düzleşmiş top rağından tanınıyor. Kilisenin temellerinden başka bir şeyi kalmamış. Ne bir kiremit, ne bir tahta parçası. Yalnız küçük bir müzenin vitrininde felâketten öncesine ait bazı şeyler: Esnaftan birinin ismini taşıyan bir kaç plâka, kırık bir iki fincan, kap kacak, demir parçaları ve Kladno'da maden kuyusundan çıkarken yakalanarak meydanda kurşuna dizilen işçilerin kanlı elbiseleri.

Halbuki, burada vaktiyle tipik bir Çek köyü vardı: Biçimsiz bir kilise ve onun etrafında aydınlık evler, bir dere ve içinde kazların yüzüğü bir göl. Evlerin civarında bahçeler ve ağaçlar bulunurdu. Aileler sakin ve rahat bir hayat yaşarlardı. Küçük köylüler, ziraat ve maden işçileri her gün yakındaki Kladno'ya giderlerdi...

Nihayet 1943 Haziranının o korkunç felâketi geldi. Barbar Naziler tarafından her şey mahvedildi. Bu gaddar adamlar köyün ahalisini kurşuna diziyorlar, anaların kucağından evlâtlarını zorla çekip alıyorlar, kadınları ve çocukları toplama kamplarına gönderiyorlardı.

Gidenlerden yüzlercesi bir daha gelmedi. Hiç bir iz bırakmaksızın ortadan kayboldular. Yalnız bu neş'eli çocuklardan bazılarının fotoğrafları şimdi bir müzenin vitrininde, seyredenleri ürpertiyor.

Şimdi yeni yapılmış olan köyde oturan, harpten sağ çıkmış an ve çocuklar, o korkunç günün yıldönümü münasebetiyle kardeşlerinin, oğullarının, babalarının, kocalarının müşterek mezarı başında toplanmışlar... Şu anda kocalarının gözleri önünde öldürüldüğünü, çocuklarının ellerinden alındığını, evlerinin yerle bir edildiğini hatırlayan bu kadınların ızdırabı ne kadar büyüktür! Bunca felâkete onlar nasıl tahammül edebildiler?

Orada, mezarın başında, sade ve vâkur duruyorlar. İçlerinden bazıları sessice hıçkırıyor. Katliâmın bu sekizinci yıldönümü gününde dünyanın bütün kadınlarına, bütün annelerine bir ikaz ve ızdırab haykırışı gönderiyorlar.

(Devamı: 2 nci sayfada)

Lidis köyünden kadınların yükselttiği barışçı

S Ö S

(Baştarafı 1 nci sahifede)

Bu çağrı, içlerinden biri tarafından okundu ve hepsi tarafından müşterek mezarın başında imza edildi.

Çağrı!

Bütün dünyanın kadınları ve anaları!

Biz, Lidice'in kadınları ve çocukları, Alman faşistleri tarafından köyümüzün harabeye çevrilmesinin bu sekizinci yıldönümünde, vaktiyle evlerimizden yükseldiği bu güzelim yerde; kardeşlerimizin, oğullarımızın ve kocalarımızın mezarları başında toplanarak yüzümüzü size doğru çeviriyor ve şu çağrıyla gönderiyoruz:

Lidice'yi tekrar tahribine meydan vermeyiniz! Barış uğrunda mücadele ediniz! Harbe mani olunuz!...

Bu gün ruhumuzda sevgili yavrularımızın şu acı feryadını tekrar duyuyoruz: «Beni bırakma, anneciğim!...» O zaman sonsuz bir ümitsizlik içindeydik. Çocuklarımızı kimseye veremeyi kurmuştuk. Fakat Faşist Nazi barbarları, onları zorla kollarımızın arasından çekip aldılar, onları bizden çaldılar. Sonunda onlardan ancak sekiz bedbaht ve zavallı çocuk geri dönebildi. Diğer kırk sekizi gaz odalarında boğuldu. Elli yedi ana toplama kamplarında öldü.

Hiç bir zaman bu kurbanları unutmadık. unutmuyacağız! Fransa'daki Oradour'un ve daha binlerce köyünü Lidice'in aklına betine uğradığını Yunanistan'da Polonya'da ve başka yerlerdeki bir çok şehrin yerle bir edildiğini asla unutmuyacağız!

Yetmiş beş milyon harp kurbanını hatırlayarak, bu gün hâlâ dünyada, kendi kanlı menfaatleri uğruna, insanları yığın halinde mahvedecek yeni bir harp çıkartılan bazı kimselerin mevcut olduğunu unutmuyoruz. Bununla beraber şimdi biz, bir barış dünyası kurmağa çalışıyoruz.

Buradan biraz ötede hayatın senbolü olan yeni bir Lidice yükseliyor. Yaşamak için birleşiyor, yeni bir katliama karşı mücadele ediyoruz. Lidice'nin tekrar tahribine, yeni bir savaşın dehşetlerine karşı koymak, kuvvetlerimizin birleşerek yapacağı mücadeleye bağlıdır. Analar ve kadınlar, siz, bizim safımıza katılın. Bu harpten sağ çıkabilmeniz, fakat unutmamız ki, yeni bir harp sizi de mahvedebilir.

Dünyada milyonlarca insan harbe karşı mücadele ediyorlar. Milyonlarca insan Stokholm çağrısını imzaladılar. Siz kavga'nın dışında kalmayın! Günahsız çocuklarımız adına, bütün halkların geleceği adına, siz, barış mücadelecilerinin kuvvetleriyle birleşmeğe davet ediyoruz; Barış uğrunda mücadele ediniz! Yeni bir harbe mani olunuz!... Çünkü; barış, insanlığın kurtuluşu demektir!...

Okuyucularımıza:

Bundan evvelki sayımızı almıyan okuyucularımıza bize yirmi beş kuruşluk posta pulu gönderirlerse birinci sayımızı kendilerine göndeririz.

«Başdan» adı ile 27 sayı çıkan bundan evvelki sayılarımız cilt halinde dört lira mukabilinde isteyenlere gönderilir.

Kolleksiyonlarında eksik sayıları olanlara beheri, onar kuruştan istedikleri sayılar yollanır.

POLEMİK: Sombart'ın Çömezleri

Yazan:

İsmail Pekcan

Bizde antimarksist neşriyatın tarihçesini inceleyenler ikinci cihan savaşından önceki yıllarda bariz bir değişiklik görecektir ki, o da Hitler Almanyasından göç eden ecnebi profesörlerin tesiriyle, İstanbul üniversitesinde, Kapital müellifinin «büyük âlim» ilân edilmiştir. Büyük âlimin ise, takrirlerde, ister istemez daha genişçe bir yer alması gerekiyordu. Yarım asırdan beri, Cavit Beyin İlmî Servet ile başlayarak, red ve cerh edilen Marksı bilmedikleri tehlike li bir silâh gibi, ellerine almaktan çekinen tedris heyetinin yerli uzuvları, Sorbonne ve collège de France'da kürsü işgal eden en meşhur bilginlerin bile diyalektik materyalizmi talime başladıklarını öğrenince Marx - Engels'in eserlerinden ellerine geçmeleri çarçabuk karıştırmak ihtiyacını duydular; ve tahammül fersa bir eklektizm havası yaratan takrirlerine gelişigüzel pasajlar eklediler.

Eri gün geldi ki, bu kadarı artık yetmedi, Marx'ın «fikir ve muhakemeleriyle gidilerek huzlanmanın», «Marx'dan müphem olmanın» ve «Marx'ın düşünüş ve görüş tarzıyla aşılmanın» fevaidinden bahsedilmeye başlandı. İşte İktisat Fakültesi'nden Dr. Halid'in «Ekonomiklik Efsanesi» ne verdiği cevap bu cihetten karakteristik tir.

«Memleketimizde ayak takımı olan ve sözüm yabana Marx ist geçinenlerin, yani Marx'dan birşey bilmiyerek bahsedenlerin yanında ciddi görünen bir muharirin yazısına, hem bunun için, hem de bu arada Ziya Gökalp mektebini hırpalamayı unuttuğu için işin büyük Türk mütefekkirine tahsis edilmiş bir nüshasında bir kaç sözle cevap vermek» isteyen doktorun müla-lâası şu:

«Fihakika bugün Avrupanın ilim hayatında Marx denince, en evvel hatıra gelen onun mad diyetçi felsefesidir. Hegel'in tarih felsefesini tepesi aşağı getirdiğini söyleyen Marx,

(Karl Marx, Kapital'in Almanca ikinci basılışına yazdığı önsözde, Hegel'de diyalektiğin başaşağı durduğunu söyler.)

Maddeyi ruha hakim kılın merkezî düşüncesinde istihsal vasıtalarının kültürel tezahürler için temel teşkil ettiğini söylemiş ve bunların hepsine üstüyağı ismini vermiştir.

Marx'ın mühtelif cepheleleri vardır: Marx feylesof, Marx soysolog, Marx iktisatçı, İktisat ilmi sahasındaki fikirleri bilhas sa Viyana mektebinde Böhm - Bauwerck tarafından delik deşik edilmiş, felsefede büyük bir iz bırakmamış, fakat sosyolog olmak itibarıyla çok ehemmiyetli bir rol oynamıştır.

(Marx'ı «felsefi deha» diye vasıflandıran Böhm - Bauwerck in, «artık değer» teorisinin başlıca muarızlarından biri sıfatıyla yaptığı tenkitleri doktordan bertafsil dinlemek enteresan olacaktır!)

Tarihi vakıalar, realiteler onun fikirlerinden bir çoğunun yanlışlığını meydana koymuş, fakat onun büyük bir fikir adamı haysiyetiyle beşeriyetin fikir tarihinde kazandığı payeye hâle vermemiştir.

(Bu tarihi vakıalar ve realiteler nelerdir? Ve Marx'ın yanlışlığı meydana çıkan fikirleri hangileridir? Hakikî ilim münâkaşasına susamış okuyucular doktordan bu suallerin cevabını bekliyor.)

Çünkü her büyük âlimin yekcîhet olmakla beraber asil işte

bu tek taraflı oluşundan ileri gelen kuvvetli orijinalitesindedir ki filiz ve feyiz fıskırır. Nitekim bugün Karl Mannheim ve Hanc Freyer gibi genç Alman sosyologları Marx'dan çok başka semereler veren ilmi araştırmalarının azimet noktalarında onun fikir ve muhakemeleriyle gidilmişler ve öyle hız almışlardır... Sombart'ın «Sosyalizm ve Sosyal Cereyanlar» isimindeki kitabının ilk tab'ı, müellifinin Marx'dan müphem oluşunu aşikâr surette gösteriyor. Fakat daha sonra kendisine büyük şöretini kazandıran «Kapitalizmin İnkışaf Tarihi» isimindeki 3300 sahifelik eserini yazmıştır.

Hayat mütemadiyen hareketler doğurduğu gibi ilim hayatı da diyalektik bir tekâmülle durmadan yürüyor... Kautsky gibi ortodoks marksistlerinden bugün kaç kişi kaldı? (Kaale Nebi) der gibi Marx'ın her kelimesini, cümlesini eşeleyip, altın teraziye koyup tartanlar ona rahmet okutmuş olmadılar.

(Söz ortodoks marxistlere itikâle edince, insanın gözünde, tabiatıyla, Kampfum Marx denilen ve Marx'ın çevresinde, bıraktığı fikir mirası için, yapılan savaşın bütün safhaları canlanıyor. Acaba, doktor bu savaşın niçin Bernstein - Kautsky münâkaşalarında bırakıveriyor da Kautsky'ye tepeliyen marxistleri gayrı mevcut farzederek zikre lüzum görmüyor?)

Halbuki Marx'ın düşünüş ve görüş tarzıyla aşlandıktan sonra yeni ve taze meyvalar veren ilim adamları onu daha çok ya şatmakta ve ilmi araştırmalarındaki hamle ve terakkiyi vücuda getirmektedir.»

Kapital'i Türkçeye çevirmenin «millî irfanımıza bir hizmet» olduğunu yani Marx'ın ekonomiko - sosyal fikirlerinin esaslarını ve kapitalizm hakkındaki tenki -

dinin ana çizgilerini öğrenmekten müstağni kalmıyacağını takdir edecek kadar olgunluk gösteren muhterem doktor pek iyi anlıyor ki, marxizm'le müessir bir şekilde çarpışabilmek için yeni bir taktik zarureti hasıl olmuştur. Bundan böyle, bizde de, Marx'a ulu orta çatılamaz; ve, Ziya Gökalp'la Dürkheim'ci çömezlerinden bazılarının yaptığı gibi, üstünkörü reddiyelerle, Marx mektebinin temellerini çürütmek kabil değildir. Marks cılığın umumî fikirleriyle istinas peyda edip materyalist metodu benimsemeyen ideolojik savaşa atılmak beyhude olacaktır. Ve inkılâpçı Marx'ı yok edebilmek için âlim Marx'ı Allahlaştırmak şarttır. Sözün kısası Werner Sombart'a uyarak Marx'la aramızda sistematik bir muhalefet bir prensip muhalefeti kabul etmeyeceğiz, Marksın eserine devam etmeyi, onu tamamlayıp bitirmeği üstümüze alacağız. Marksist dünya görüşünü ve marksizm namı altında gösterilen her şeyi reddetmekle beraber, Marksın şahsında, kayıtsız şartsız kapitalizmin nazariyecisi ni ve müverrihini alkışlayacağız. Eserlerimizde iyi olarak ne varsa onu Marksın esprisine borçlu bulunduğumuzu itiraf edecek; fakat yalnız teferruata ait noktalar üzerinde hattâ hususî görüş tarzlarımızın pek çoğunda değil belki umumî telâkkilerimizin esas noktalarında ondan ayrılacağız. Ve soranlara izaha çalışacağız ki, konstrüksiyon ve vardıkları neticeler bakımından, Marksın sistemiyle bizim sistemimiz arasındaki fark, muayyen bir derunî zaruretle, eserlerimizin yazıldığı devirler arasındaki ayrılıktan ileri gelmektedir... İşte, «Ziya Gökalp'ın mütefekkirlerimizin birçoğu için müsbet veya menfi mânada olsun bir hareket noktası oluşu» nu söylemeği vazife bilen doktorun büyük bir nüfuzu nazarla, işaret etmek istediği antimarksist yeni merhalé! İsmail Hüsrev gibi vak tiyle ortodoks marksist geçinen mürted ideoloji bezirganları, gerileye gerileye, bu merhaleye kadar «tekâmül» etmediler mi?

Arapça Ezan

(Baştarafı 1 nci sahifede)

vime bağlı bir zaman içinde yaşıyoruz. Hâdiseleri, cereyan ettikleri zaman ve mekân içinde tarihi şartları ve seyri içinde inceleyebilirsek, ancak gerçek bir izaha varabiliriz.

Bu Arapça ezan, ne zaman, nerede, hangi şartların neticesi olarak oluşacaktır? 1950 yılında, Türkiye'de, yani Atatürk inkılâplarının henüz ve maalesef kökleşemediği, feodal iktisat nizamının hâkim bulunduğu, beri yandan da, emperyalist arzuların cirit oynadığı Türkiye'de Arapça ezâna müsaade edilmiştir. 1950 yılındaki Türkiye'yi gözden geçirelim: Aynı sene içinde, Mareşal'in cenaze töreninde, sokakları kanuna aykırı olarak sarıklıkların doldurduğu, Arapça ezân ve tekbir ve tehlil sesleri karşısında polislin eli kolu bağlı kalmağa mecbur olduğu, Millet Meclisinden yer yer, zaman zaman Arapça ezanın yükseldiği, tarikat mensuplarının gizli toplantı ve âyinler yaptığı Kemal Pilâvoğlu denen şeyhin etrafına binlerce mürid toplandığı ve mahkemesinde adâlete tesir için nümayişler yapılan bir memlekette arapça ezâna müsaade edilmiştir.

Tuttukları politika ile, iktisadî sahada günden güne daha betere gitmeğe mecbur durumda olan hükümet, halkı bir müddet oyalıyabilmek için, Arapça ezâna müsaade etmiştir.

Bir kısmı da, halk reyini ile iktidara geçen bir hükümetin, halkın istediğini yapmağa mecbur olduğunu, halkın Arapça ezânı istediğine göre, hükümetin böyle hareketinin en doğru iş olduğunu söylüyorlar. Evvelâ halkın çoğunluğu ile böyle düşündüğü bilinmemekle beraber, bunlar, hükümetin en başlıca vazifesinin halka doğru yolu göstermek, onu doğru düşünmeğe sevk etmek olduğunu unutmuyorlar. Hal böyle iken, hükümetin geri kuvvetlere taviz vermeğe devamının hayırlı bir neticeye gitmeyeceği muhakkaktır.

Kırk Yıllık Reçete

Kafasının içi yaldızlı İncil de posu Profesör Halide Adıvar Meclis Kürsüsünde, Sadri Maksudi ile ağız ağıza düello lar okuyor! Koynunda Taranta Babu'nun İngilizce tercümesi ve elinde Kur'anı Kerim! Din müessesesini kullanalım —diyor—; sol cereyanlara karşı biricik deva budur!»

Beyazıt Dersiamlarından Saffet Hoca, Beyanülhak'ta, kırk yıl önce, şunları yazmıştı:

«Bugün Avrupanın her tarafı her şeyden ziyade sosyalizmin tahtı tehdidinde bulunuyor. Sosyalistlik Avrupayı adeta korutuyor. Bu aşikâr bir hakikat tir. İhtimal Avrupanın o muhteşem kâşaneleri, o muazzam ticarethaneleri, o milyonlar değerindeki fabrikaları bir gün gelip de sosyalizmin pâyi ihtilâli altında ezilecek, mahvolacak da Babil harabelerine dönecek tir. İhtimal de muvaffak olamayacaklardır.»

Asıl işin canlı yeri Avrupa bu sosyalistlik fikrinden bu kadar korktuğu halde önüne gelebilecek mi? Gelemeyecek mi? İşte en müşkil bir sual ki: kolay kolay cevap verilemez.

İnsanlarda bir haleti ruhiye var ki: men'olundukları şeyi işlemeğe daha hahişer bulunurlar. Ohalde ahali menedilecek o lursa daha ziyade râğbet gösterecekleri cihetle azaltmağa değil, belki çoğaltmağa sebeb olacaktır. Binaenaleyh Avrupalılar bu sosyalizm fikrini ortadan kaldıramazlar ve kaldıramıyacaklardır.

Filvaki dünyada çaresi bulunmaz şey - mümkün oldukça - olmaz. Fakat bakalım Avrupalılar bunu ortadan kaldıracak yahut azaltabilmek için ne gibi çare düşüneceklerdir. Fransa geçenlerde sosyalizm kıyamını asker kuvvetile karşıladı. Acaba sosyalistlerde, bir, beş, on sene sonra mevkii fiile tekrar koymak isteyecekleri bir kıyamda askerle karşılaşmamak için ne düşüneceklerdir? Bir memlekette tevessül eden fikrin önüne askerle, mücazatla gelinebilir mi? Gelinemez mi? Asker ihtilâli söndürür. Mücazat ise ancak korkudur. Fakat hiçbir zaman bunun ikisi de fikri itfa edemez, söndüremez. Fikirler, emeller insanın dimağında, müfekkiresinde mahbus durdukça adeta kudurur, coşar, şüphesiz bir gün bir patlak verir. Binaenaleyh bir fikir ne kadar gayri makûl, ne derece nameşru olsa yine anın cebr ile önüne gelinemez. Meğer ki bir milletle bir fikir uyanmış olmasın.

İnsanlarda bir takım efkârî âliye ve hasiseyi uyandıran bir çok sebepler var ki o esbap husule geldi mi o fikir de hasıl olacaktır.

İşte Avrupa işin bu derece lere kadar büyüdüğünü görüyor da elinden bir çare de gelmiyor, ve gelemez de...

Maahazâ din-i mübin-i İslâm ağınyanın malından fukaraya bir hisse çıkarmıştır ki işte sosyalistliğin önünü alacak en büyük bir tedbirdir.»

İşte, devasız derde Saffet Hoca'nın bulduğu derman! Prof. H. Adıvar'ın sunduğu yeni ilâç, meğer, hiç de orijinal değilmiş! Tavan arasında, küflü sandıklar da unutulmuş kırk yıllık reçete!

Aziznâme

Yazan: Aziz Nesin

Satışa Çıktı.

Fiyatı: 50 kuruş.

Kolonya jürisi önünde Karl Marx'ın Müdafaaanamesi

Fransada 1848 Şubat İhtilâli. İkinci Cumhuriyet. Ve kısa bir fasılayla 13 mart'ta Viyana'da 18 mart'ta Berlin'de ayaklanmalar.

Feodal İktidarı temsil eden mutlak hükümdar Friedrich Wilhelm IV ün karşısında burjuva demokrasininin mümessili olan Prusya Millet Meclisi barışa yanaşmak istemiş, saltanatla çatışmaktan kaçınmıştır. Feodal, bürokratik ve mutlakiyetçi bir irticam galebesi önünde, hemen her tarafta pasif bir homurdanışla iktifa olunduğu halde, Ren Eyaleti Demokratik Birlikler Komitesi'nin organı olan New Rheinische Zeitung'da halkı kalkınmaya davet eden bir beyanname intişar ediyor.

Beyanname, komita âzasından Marks, Schapper ve Schneider'in imzası var. Ve Marks, bu suretle, mülki ve askerî makamlara karşı müsellâh itaatsizliğe tahrik suçundan dolayı, 20 Kasım'da arkadaşları ile beraber Kolonya Cinayet Mahkemesine sevk ediliyor.

7 Şubat'ta gazetenin muhakeresi görüldü: Başmuharrir Karl Marks, la muharrirlerden Frederich Engels ve mes'ul müdür beract ettiler.

Ertesi gün de Komitanın muhakemesine bakıldı ve Marks, Jüri hey'etinin önünde, müdafasını yaptı.

Marks, müdafasına başlarken, yapılan hükümet darbesiyle çoktan çöğnenmiş bulunan kanunlar namına kendisini cezalandırmak hakkını mahkemede göstermediğini söylüyor. Sonra da, esasen sosyete kanun üzerine istinat eder gibi göstermenin bir hukukî fiksiyon olduğunu izah ediyor.

Bilâkis; diyor, kanun sosyete üzerine dayanır ve Kod Napoleon hakikî sosyal duruma uymadığı anda bir kâğıt parçası haline gelir.

İşte, «hakikî bir politik âbide» ve bir «diyalektik şaheseri» diye vasıflandırılan ve 1895 de Engels'in bir önsözü ile nesredilen bir parlak müdafaaanâme, bizi burada bilhassa bu pasajlarından dolayı alâkadar edecek tir.

Engels'in dediği gibi; «hükümetin riyakâr legalitesine karşı, ihtilâlî nokta nazarı koruyan» bu müdafaaanâmede; Marks, modern sosyetenin, burjuva sosyetesinin endüstri ve ticarete nasıl istinat ettiğini büyük bir kudretle isbat etmektedir.

Değişmiş bir istisnai tarzı üzerine temel atan yeni burjuva sosyetesini siyasi iktidarı ele geçirmek mecburiyetindeydi.

«İhtilâlin illeti bu oldu; o ihtilâl ki, yalnız mutlak krallığa karşı değil, modern endüstrinin çoktan ilgâ ettiği bir sosyal düzenin bir Devlet tarafından temsiline karşı da çevrilmisti.»

Bu takdirde, eski sosyete (köhne bir istihsal nizamını ifade eden eski feodal Diyet) «ihtilâl vasıtasile hakkını tesis etmek isteyen» yenisine, hangi hakla, kanunlarını dikte etmek iddiasında bulunuyor? Hakkı müdafaa etmek «geçmiş bir tarih devresine ait olan kanunları korumak» mıdır? Fakat, «sosyete kanuna istinat etmez... Kanun, sosyete üzerine temel atmaz zorundadır. Kanun, sosyete ait müşterek ihtiyaçların, menfaatlerin ifadesi olmalıdır.» Muayyen bir vaziyetten doğan kanun o vaziyetle beraber ortadan kalkmalıdır. «Sosyal inkişafın ihtiyaçları ve icapları aleyhine

eski kanunları müdafaa etmek, esas itibarile, sadece, devre uygun düşen umumî menfaate karşı mevsimî geçmiş olan hususî menfaatleri korumağa varır.»

Müdafaaanâmenin ikinci kısmında, mutlak bir hükümdarla, meşrutî bir Meclis arasındaki kompromilerin ne kadar mânasız ve abes bir şey olduğunu isbat eden Marks, ittihâmâmenin Meclise itilâfirizlik isnad etmesine mukabil halkın bilâkis onu uzlaşıcılıkla muaheze ettiğini söylüyor. Artık ortada savaş için silâhlanmaktan başka mesele mevzuu bahis olmazken Meclis

hâlâ barış yapmak istemişti. Halbuki, krallık uzlaşma istemiyordu ve istiyemezdi. Niçin? Karşı karşıya mücadele eden kuvvetler aynı sosyetenin iki fraksiyonu değildi; belli iki sosyeteydi: eski feodal sosyete ve modern burjuva sosyetesini; serbest rekabet sosyetesini ve korporatif asosyasyon üzerine temel atmış sosyete; «İman sosyetesini ve ilim sosyetesini.» Bu, hiç bir komprominin halledemeyeceği bir zıddiyetti.

Siyaseten ilâhî hukuk monarşisiyle, bürokrasinin vesayeti ve ordunun istiklâli ile ifade edil-

en eski sosyete maddî, sosyal temeline (senyörial mülkiyet ve servaj, patriyarkal veya korporatif küçük endüstri, köyün şehre üstünlüğü) dokunulmasına müsaade edemezdi.

Diğer taraftan, burjuva sosyetesini, serbest rekabet üzerine temel attığından, toprak imtiyazlarının, bürokratik vesayetin, köyle şehir arasında yükselen her çeşit seditin teşkil ettiği engellere tahammül edemez. «Burjuva sosyetesinde sınıflar bulunur, fakat artık etalara rastlanmaz. Onun inkişaf kaynağı sınıf savaşıdır; fakat bu sınıflar

etalara ve o etaların ilâhî hukuka malik krallıklarına karşı cephe almak için birleşirler!»

Bu iki sosyetenin «maddî menfaatleri, ihtiyaçları bir ölüm - dirim savaşını icap ettirir: biri zafere ulaşmalı öteki mahvolmalıdır. İşte aralarında teessüs edebilecek biricik uzlaşma.»

Komitanın beyannamesi, cebri şiddete tahrik ettiği için, Meclisin mukarreratından daha ileri gitmiştir, deniliyor. Halbuki, vergilerin toplanması, Meclis tarafından gayri kanunî ilân edildiği andan itibaren illegaletinin cebri şiddetle tatbikine karşı cebri şiddetle karşı koyulmak lâzımdı. İki yol açıyordu: Meclisteki baylar kelleyi kotuğa almak istemediler; fakat halk ihtilâl yolunu seçti. Krallık bir irticâa kayarsa; halk, haklı olarak bunu bir ihtilâl ile karşılar ve bu takdirde bir Millet Meclisinin otorizasyonuna ihtiyacı kalmaz!

Marks, neticeyi şöyle bağlıyor: «Biten yalnız birinci perdedir. Biri ortaçağ, öteki burjuva sosyetesini olmak üzere iki sosyete arasındaki mücadele siyasi şekiller altında yeniden doğacaktır. Ve, «ihtimal ki, ihtilâlin zaferi, irticam son hadde varmasından sonra mümkün olacaktır!»

Şarkta Sosyal Mücadele Tarihi

İslâmîğin Çıkışı

Yazan :

Muhsin Karaca

İslâm dini yayılmağa başladığı sıralarda bütün Orta - doğu derin sosyal buhranlar içinde kıvrılmakta idi. Sasanî aristokrasisi bitip tükenmez menfaat mücadeleleriyle çalkanyor, her türlü hak ve imkânlardan mahrum halk yığınları ise hayvan muamelesi görüyordu.

Bizansin hâkim olduğu Akdeniz bölgesinde milletleri yukarıdan aşağı en mutlakiyetçi usullerle idareyi seven eski Roma kanunları vardı. Hristiyanlık, Roma'nın siyasi ve iktisadî terörü altında inleyen geniş küteller tarafından bir kurtarıcı olarak karşılanmış; köleler, ır-gatlar kurtuluşu onun eşitlik telkin eden şefkatli prensiplerinde aramışlardı.

Fakat, Hristiyanlığın resmen kabulü, kilisenin bir teşkilât olarak ortaya çıkışı ve kırallar ile en geniş mânağa işbirliği yapısı ümitleri tersine çevirmiş; kölelik, sınıf farkı istismar başka bir kisve altında devam başlamıştı.

İsa'nın eşitlik, kardeşlik, iyi - lik prensiplerine dönmek isteyen eski çağın dini - sosyalist hareketleri kanla boğulmuştu.

Bu sırada Muhammed ortaya çıktı. «İslâmîğin yükselmesine karşı duran en çetin engellerden biri, cemiyetin birbirinden ayrı sınıflara ayrılmasıdır. Asiller ayrı bir sınıf teşkil ediyor ve kendilerini halkın üstünde görüyorlar. Efendiler ken dilerini kölelerin mukadderatına hâkim sanıyorlar. Fakat bugün bütün farklar, mertebeler üstünlükler ortadan kaldırılmış bulunuyor.

Halkı yükselmekten alıkoyan bütün engeller yok edildi. Zira; bir Arabin bir Farsa, bir Farsın bir Araba hiç bir tercih noktası yoktur. Bütün insanlar Âdem'in çocuklarıdır, zira her müslüman diğerinin kardeşidir! (1). Muhammed böyle söylüyordu. Kuran, «toprak Tanrısıdır. Sa na ganîmetleri sorarlarsa de ki, bunlar Tanrıya ve Resûlüne aittir.» (2) «İnsanlar tek bir millet tir.» (3) «Altın ve gümüş toplananlara acı azabı haber ver.» (4) «İnsan için kendi emeğinden başka bir şey yoktur, emeğinin hesabı mutlaka görülecektir» (5). diyordu. Yapılan teşkilât bu prensiplere uygun olarak istismarı, sermaye toplama - nı, mal sahibi olmayı, asilzâdeliği, milliyetçiliği, köleliği kaldırmayı hedef edinmişti.

Ömer devrinde arazi sahipliği esası kaldırıldı. Bütün mallar (emanet - ul'lah) tı. Bu mallarda herkesin iştirak hissesi vardı. Bu sosyalist davranışlar -

tasavvuf ve feylesof adı altında toplanan İslâm düşüncesinin kuruluşuna sebep oldu.

Çeşitli meseleleri çeşitli yönlerden izaha kalkan çeşitli mezhepler ve felsefe doktrinleri ortaya çıkmağa başladı (8). Bizi burda ilgilendiren devirlerin iktisadî şartlarının bir sonucu olarak ve sınıflar arasındaki ayrılığa bir çare bulmak için ortaya atılmış olan doktrinlerdir. Bu doktrinler muhtelif tarihlerde muhtelif hareketleri doğurdu.

İlk Hristiyanlığa dönmek isteyen askî çağın mezheplerine ve hareketlerine kilise tarafından mütezile, bid'at, küfür, imansızlık gibi adlar verilmişti. Müslümanlığı; alışılmış ve iktidara sahip olanların menfaatlarına uygun olan şekillerden başka bir surette izaha kalkışan doktrinlere de, aynı biçim adlar verildi. Hristiyanlığın mütezile hareketleri müthiş katliamlarla bastırılıyordu (9). Orada din'le devlet eleleledi. Doğuda ise devletle din biribirinin içindeydi. Onun için doğunun mütezile hareketleri çok daha şiddetle bastırılmıştır.

Fakat bu doktrinler daima yaşamış ve yeni hareketleri hazırlamıştır.

Çünkü: bunun böyle olmasını gerektiren sosyal ve ekonomik şartlar hazır olduğu gibi buna dayanan fikir tarafı da büyük kütelleri tatmin edici durumdaydı. Bilhassa dini - sosyal hareketler Halifelîğin korunmuş düşmanı sayılmıştır. Arap kaynakları bu hareketlerden hareketle bahsederler. «Zındık» tâ bir en umumî olanıdır (10).

İktisadî farklılaşmanın en şiddetli şekilde kendisini hissettirdiği devir Abbasi ailesinin halifelîği ele geçirmesiyle başladı. İlk halk hareketleri de bu devirde başlamıştır.

(1) Veda hacı nutku, Mevlâna Şibli, Tarih-i İslâm, c: II, s: 735 (2) Enfal sûresi, (3) Yunus sûresi, 213 Âyet, (4) Tövbe sûresi, 34. âyet, (5) Necm sûresi, 39, 41. âyet, (6) İbn - al - Esir, c: III, s: 55 (7) Seyid Emir Ali - Tarih-i İslâm, İst. s: 59, (18) Bak: İsmail Hakkı İzmirli, Yeni ilm - i kelâm, H. Ziya Ülken, İslâm düşüncesi, H. Steiner, Die Muteziliten oder Freidenker im islam Leipzig 1865, Weelhausen Die religiös - politischen Opposition Partei im aetein islam.

Bibliyografya için: İslâm Ansiklopedisi Muzilâç, (9) Bak: Max Beert - Sosyal Mücadeleler tarihi (10) Bak: İslâm Ansiklopedisi: Zındık,

Barış Haberleri

ÇEKOSLOVAKYA:

* Çekoslovakya Barış Partizanları komitesi Stokholm daveti için dokuz buçuk milyon imza topladığını haber vermek üzere bir hey'eti Çekoslovak Cumhurbaşkanı'na yollamışlardır.

* Çekoslovakya Barış Partizanları Komitesi bir barış ve milletlerarası tesanüt fonu kurmağa karar vermiştir.

POLONYA:

* Polonya'nın bütün sinemalarında seanstan evvel bir operalör halkı atom bombasının yasak edilmesi için imza toplamağa davet etmektedir.

Memlekette barış haberleri ekipleri dolmaktadır. Bu ekipler köy kültür ocaklarının temsilcileri ve köy spor kulüplerinin spor gösterileri, seygar sinemalardan yardım görmektedirler.

* Stokholm davetini ilk olarak merasimle Cumhurbaşkanı imzalamıştır. Polonya mekteplerinden 587 profesör Amerikan âlimlerine bir açık mektup göndermişlerdir.

* Bu güne kadar 16.400.000 imza toplanmıştır.

Bir Polonya köylüsü barış için çalışan dünya insanları yanında Polonya halkının fikrini şöyle izah ediyor: «Biz ölüm ve sefalet getiren iki dünya harbi geçirdik. Bir yeni dünya harbi yaratmak isteyenleri vahşî hayvanlar gibi demir kafeslere kapamak lâzımdır.»

* BULGARİSTAN: * 5.800.346 imza toplanmıştır (memleketin nüfusu 7 milyon - dur). Bu netice binlerce konferans ve toplantı neticesinde elde edilmiştir.

Tertib edilen bir barış koşusu, na 25 bin genç katılmıştır.

* ROMANYA: * Atom silâhlarının yasak edilmesini isteyen Stokholm daveti imza toplama kampanyası son bulmak üzeredir.

Geç kalan vilâyetlerde de, neticeler bu hafta belli olacaktır. Son gelen raporlardan anlaşılacağına göre, imzaların yekünü on milyona yaklaşmaktadır.

Burjuva inkilâpçısı Prens Sabahaddin

Hayatı, Eserleri ve mücadelesi

Bu yazı Hasan Tanrıku'tun

Prens Sabahaddin, bey hakkındaki bir etüdünden hülâsa edilmiştir

Prens Mehmet Sabahattin, devrimci yönden ele alınırsa, on dokuzuncu yüz yıl liberalizmin - den öte gidememiş bir aristokrat olarak görülür. Bu durumu adıği aristokratik terbiyenin, o muhitin, (Science Social) adını alan Fransız sosyolojisine bağlılığının tabii sonucudur.

Prens Mehmet Sabahattin (geriliğe karşı) olan kavgası ile göz önüne alınınca sömür - gelişmeğe doğru giden yarı feodal, yarı monarşik bir ekonomik sistemin ehlamında zirveyi ya - pan dayısı sultan ve halife İkinci Abdülhamide karşı giriştiği hürriyet mücadelesi, daha sonra islâmci, ırkçı (İttihat ve Terakki) ye ve onun ideologu Ziya Gökalp'e karşı olmak bakımından devrinin ileri sayılabilecek adam larından biridir. O, birinci halde teokratik bir istibdada, ikinc - i halde aşırı nasyonalist bir istibdada karşı idi.

Siyasal yönden göze çarpan bu vasıflar, bilim yönünden de söz konusudur. Metafizik bir e - sasa dayanan Dürkheim'ci sosyolojinin karşısında o, (Science Social) in (deneysel sosyoloji) si ile çıkar. Şu halde, Ziya Gökalp' ten daha ileri bir adamdır.

Prens Mehmet Sabahattin, muhafazakârlığın ötesinde, sosya lizmin gerisinde, tam bir liberal - dir. Kendisini politikada Tal'al' - lardan, Enver'lerden ve Hüseyin Cahit'lerden ileri götüren, bi - limde Ziya Gökalp'i geri bırak masını sağlayan karakter bu olduğu gibi, zamanın bazı simalarının dan geri kalışını sebeplendiren de yine bu karakterdir.

O, mensup olduğu Osmanlı ailesini yıkmayı değil, İngiltere'deki aristokratik - liberal bir sis - temle kurtarmayı düşünüyordu. Mustafa Kemâl Paşa'ya çektiği telgrafta (bir Türk ve bir Os - manlı olarak...) diye yazmıştı. Mustafa Kemâl, Osmanlı ailesini memlekettten çıkarırken, prensi onların arasından ayırmayı düşünmedi bile...

İstibdad'a karşı

Mehmet Sabahattin Bey

Memleketimizde İstibdada kar - şı ilk mücadeleler 1889 tarihin - de Tıbbiye Mektebinde kuru - lan (İttihat-ı Osmani) Cemiyeti ile başlar. İşte bu devirde Sa - bahattin Beyin babası Adliye Nâzırı Damat Mahmut Paşa na - zaretten affediliyor. Memleketin her gün fenaya gittiğini gören Mahmut Celâlettin Paşa, durma dan Abdülhamid'e islâhat pro - jeleri sunuyordu.

Hiç bir netice elde edemeyin - ce oğullarının da ısrarı ile Av - rupaya kaçmağa karar verdi. Oğullarının Fransızca hocası Charlier ve Kouvendiger ismin - de bir Avrupa'nın yardımı ile Avrupa'ya kaçtı.

Bir ara Paris'ten Londra'ya zetesinin neşrini yoluna koyduk - giden Paşa, orada (Osmanlı) ga - tan sonra Hıdiv Abbas Hilmi

PRENS SABAHATTİN

Paşa'nın dâveti üzerine Kahire - ye gitmişlerdi.

İşte Prens Sabahattin beyin, dayısı Abdülhamid'in istibdadı - na karşı bilfiil mücadelesi bu tarihten başlar. Umum Osmanlı vatandaşlarına neşrettiği beyan - namerlerle Sabahattin Bey, Os - manlı unsurları arasındaki âhenksizliği gidermek ve Osman lı Birliğini samimi bir hale koy - mak daha doğrusu din ve ırk farklarını bertaraf etmek için çalışıyor, yumuşak bir hava ya - ratmak için sonsuzcasına çalışı - yordu.

Prens Sabahattin, Paris'e yer leştikten sonra faaliyetine hız vermiş ve Jön Türk elemanları ile yakından temas teminine çalışıyordu. Fakat sonraları İttihat ve Terakki'nin mürteci mukave metleri ile karşılaşmış, iyi kötü

Mehmet Sabahattin 1877 de doğmuştur. Babası Sultan Ha - mid'in sadrazamı ve damadı Mahmut Celâlettin Paşa, annesi ise Abdülmeccidin kızı ve ikinc - i Abdülhamidin kardeşi Se - niha Sultan'dır. Sabahattin bey hususi öğretmenlerden tah - sîl görmüştür. 1895 sıralarında Sultan Hamit, Mahmut Celâlet - tin Paşa ile geçinememiş, lürrri yetçi fikirler taşıyan paşa 1899 da, büyük oğlu Sabahattin, kü - çük oğlu Lütfullah'ı da yanına al - rak Avrupaya kaçmıştı.

Babasının hürriyetçi fikirleri - le yetişen Prens Sabahattin bir taraftan "kültürün" derletmekte öbür taraftan Genç Osmanlılar la sıkı münasebette bulunmakta idi. Sabahattin bey Pariste iken (La Revue) de bazı makaleler neşretmiş ve 1906 dan 1908 e kadar (Terakki) isminde bir dergi çıkarmıştır. İttihat ve Te - rakki reisleri ile onun arasında ki düşünce ayrılığı bu mecmua daki yayınları ile başlar. Saba - hattin bey, sosyal ve politik fi - kirlerinin (Birinci İzah) (ikinci İzah) ve (İttihat ve Terakki) ye açık mektuplarını ihtiva e - den (Üçüncü İzah) isimli bro - şürleri ile neşretmiştir. Bun - larda, sosyal hayatta (Teşeb - büs-ü şahsi) (Teşekkül-ü İnfira di) ve siyasi hayatta (Adem-i Merkeziyet) fikirlerini ileri sü - rüyordu.

(Türkiye nasıl kurtarılabilir?) isimli küçük eseri, içtimai mes - lek'inin izah ve programını ver - mektedir.

Ziya Gökalp'e karşı

MEHMET SABAHATTİN

Meşrutiyet inkilâbından son - ra, iki sosyolog ile karşılaşyo - ruz: Ziya Gökalp ve Mehmet Sabahattin. Birincisi, İttihat ve Terakki Merkez Komitesine ar - kasını dayayarak ilim yapmak istemiş, böylece Dürkhaym me - todunu, devletin emri ve nüfu - zu ile mekteplere ve Üniversite ye sokmağa muvaffak olmuştu.

İkincisi ise, Osmanoğulları ai - lesine mensup olduğu halde, bu ailenin istibdat ve taassubu kar - şısında babasının ardınca müca - deleğe girişmiş, devrinin ileri bir adamıdır.

O, ancak ilmin tasvip ettiği bir sosyal islâhat programı ge - tiriyordu. Abdülhamid'in istib - dadından sonra, İttihat ve Te - rakki denilen yeni İstibdat Fır - kası ile mücadeleye girmekten çekinmeyen Sabahattin Bey, ye ni müstebitlere: «Memleketi tet - kik etmeden ve içtimai bünye - sini tanımadan» yapılacak işlerin muvaffakiyetsizliğe mahkûm ol - duğunu söylüyordu.

Sabahattin Bey, bu bakımdan ne kadar realist ise, İmparator - luğun batmakta olduğu bir sıra da, sanki etraf günlük güneşlik imiş gibi Turan Destanı'nı oku - yan Ziya Gökalp'in karşısında da o kadar realistti.

Hüseyin Cahid'e karşı

MEHMET SABAHATTİN

Mehmet Sabahattin Bey, dev - rin ilmi efendisi Ziya Gökalp'e karşı, müsbet sosyoloji metodu ile cephe alırken, politikada ay - nı mürteci zihniyetin mümessi - li olan Hüseyin Cahid'e; (dev - rin matbuat efendisine) de cep he alıyor, her zaman bir demo - dog, istibdadında, Meşrutiyetin - de, Cumhuriyetinde daima hâ - kim zümrenin menfaatlerine hiz met etmiş, halka arkasını çevi - rerek, kalemini fırka ve zümre menfaatlerine göre ayarlamış, beceriksiz bir tahrikçi olan Hü - sey'in Cahid'in yanında Mehmet Sabahattin Bey, devrinin ileri adamı olarak bir ilmi dayanağı bundan çıkan politik bir ölü - sü, istikbal hakkında projeleri olan namuslu bir insandır.

bir siyans sosyal'e dayanmak sa - yesinde, onlara her bakımdan üstünlük sağlıyordu.

Prens Sabahattin'in kurduğu (Teşebbüs-ü şahsi ve Adem-i Merkeziyet) cemiyeti, İmparator luğun her tarafından faaliyete geçmiş, şubeler açmış ve gaze - teler çıkarmış, hatta Erzurum ve Kastamoni'de halkı ayaklan - dirmağa bile muvaffak olmuştu. Erzurum isyanının, Trablungar Askeri Rüştiyesinde Fransızca hocası iken Avrupaya kaçan Mülâzım Hüseyin Dursun Bey idare etmiştir.

Prens Sabahattin İstanbul'da

Meşrutiyet ilân edilince, Sa - bahattin Bey 21 ağustos 1324 tarihinde İstanbul'a gelişi, ben - zerine nadiren rastlanan umu - mi bir heyecan ve coşkun bir galeyana sebep olmuştu.

31 mart hâdisesi üzerine, İs - tanbul'da zehir gibi bir hava es - tiği sırada söz ayağa düşmüş ve idare mekanizması tamamen bo zulmuştu. Böyle olmakla bera - ber Sabahattin Bey, büyük bir cesaret göstererek o dehşet ha - vası içinde, askerlerin Sultan Hamid'e alâka gösterdiklerini öğ renince, hemen istimbota bine - rek, Heybeliada'da oturan (Av - nullâh) korvetinin süvarisi En - ver Beyin ziyaretine gitti.

Prens, Abdülhamid'in Hâl'ini ileriye sürdü Enver Bey bu işi yalnız başına yapamayacağını söyleyerek, öbür gemi süvarile - rini de ikna etmek üzere, Hami - diye süvarisi Vasıf Beyle görüş meğe gittiler. Hamidiye süvari - si, (İsyan hareketi Meşrutiyet aleyhine bir cereyan alırsa di - ğer arkadaşlarla görüşüp, mutla bık kaldıktan sonra, müstere - ken Yıldız Sarayını topa tutar, yakarız!) cevabını vermişti.

Prens Sabahattin Bey, herke - sin İstanbul'u terkettiği o ana baba gününde, hayatını tehliکه - ye koyarak iki beyname neş retmişti. Ordu ve ülemaya hi - tab ederek, Meşrutiyet lehine hareket geçmelerini istiyordu.

Hareket Ordusu İstanbul'a ge - lip duruma hâkim olduktan son - ra, Abdülhamid tahttan indiril - miş ve Sultan Reşat tahta çıkar - ılmıştı.

Kurulan Divan-ı Harp, isyan - da alâkası olanları cezalandır - mıştı. İttihat ve Terakki'ye mensup olmayan gazeteler ka - pılmış, 31 Mart hâdisesini bas - tırmak üzere ilk hareketi ya - pan Sabahattin Bey, (31 mart hâdisesini tertip etti) ittihami ile tevkif edilmişti. Fakat dört beş gün sonra (Tevkifi icap et - tirecek delil olmadığı) ilân edi - lerek, serbest bırakılmıştı. Bun - dan müteessir olan Sabahattin Bey, tekrar Avrupa'ya çekildi.

MEMLEKET DIŞINDA TEKRAR MÜCADELE

Paris'te toplanan bazı muha - lifler gazete neşrine başlamışlar dı. Sabahattin Bey ise, (İttihat ve Terakki Cemiyetine açık mek - tupları) ve (Mesleğimiz hak - kında üçüncü ve son bir izah) isimli broşürlerini hazırlamakla meşguldü.

İstanbulda sakat yola girmi - yenler; fikir esaretine tâbi ol - mak istemiyenler vatan haini sayılmağa başlandı. Bu defa mü nevverler yalnız sürgüne gön - derilmekle, hapse atılmakla kal - madı, açıkça su-i kasıtlarla öl - dürüldüler. Hasan Fehmi'ler, Ahmet Samim'ler ve Zeki Bey - ler bu yolda kurban gittiler ve bu cinayetlerden hiç kimse so - rumlu tutulmadı.

TEKRAR İSTANBUL'DA

1911 de (Hürriyet ve İtilâf) fırkası ve (Hizb-i Cedit) kurul - du. Mecliste müvazene unsuru olarak (İttihat ve Terakki) nin karşısına 60 - 70 kişilik bir (DEVAMI: 6 ncı sayfada)

Prens Sabahaddin İhtifali

İki sene evvel İsviçre'de vefat eden Prens Sabahattin Beyin ölümünün yıldönümü münasebetile İstanbul Muallimler Birliği ta - rafından Marmara lokalinde geçen hafta için - de bir toplantı yapılmıştır.

Prens Sabahattin'in kızı Fethiye Hanı - mın da hazır bulunduğu toplantı, Profesör Fındukoğlu'nun kısa bir hitabesile açılmıştır.

Toplantı programında, Prens Saba - hattin'in en yakın arkadaşlarından, şimdiki Sağ - lık Bakanı Nihat Reşad Belger'in de konuş - cağı bildiriliyordu. Bakan'ın hasta olduğu için toplantıya gelemeceğini bildiren mektubu okundu, sonra, Profesör Hilmi Ziya Ülken söz alarak Prens Sabahattini muhtelif cephele - rinden mütalea etmiş, ondaki ölmez Türkçü - lüğü ve âdemi merkezîyetçiliğin Türk nesli üzerinde doğurduğu büyük gerilmeleri anla - tarak:

«O; bir sosyolog değil, o bir reformistti. Türkiye'yi kalkındırmanın ancak Türk köyleri - ni dolaşarak ve mahallen tetkik edilerek kabil olacağını söylemiştir ki, 40 sene sonra bugün biz bunun hakikat olduğuna tamamen kani bulunuyoruz» demiştir.

Müteakiben diğer hatipler de söz al - mışlar, bu arada merhum Prens'in yakın dostu Ahmet Bedevî Kuran, bir konuşma yaparak, Prens'in kısa hal tercümesini yapmış ve ken - disinin saraya mensup olmasına rağmen, Ab - dülhamid'e karşı nasıl ve ne şekilde mücadele ettiğini anlatmıştır.

Ahmet Bedevî Kuran'ın konuşmasın - dan sonra, edip Hüseyin Siret kendisinin mer - huma ithaf ederek yazdığı bir şiiri okumuştur.

Bütün bu toplantıdan öğrendiğimiz «âdem-i merkezîyet» ci ve «şahsi teşebbüs» ta - raftarı Prens, kendi akrabaları müreffeh ve mu -

teşem saray hayatı yaşarlarken, onun öz da - yısı İkinci Abdülhamid'e karşı mücadele için, memlekette ve Avrupa'da mücadelesi, 1909 Meşrutiyetinden sonra memlekete dönünce, bu sefer de İttihat ve Terakki ile mücadeleye mecbur oluşudur.

Ref'i Cevad Ulunay, Prens için şöyle yazıyor:

«Bu (Tanınmış terbiyecisi ve içtimaiyat - çisi) ilmikli bir ip sallanan üç ayaklı direğin teh - didinden idealini kurtarmak için kaç defa gur - bet ihtiyacına mecbur kaldı. Divan-ı - harp - lerin, arkasından koşturdukları idam hüküm - lerinin erişemeyecekleri bir muhite kendini müşkilât ile atabildi.»

İstiklâl Mücadelesinde Atatürk'e cephe alan Prens, zaferden sonra, bütün saltanat aile - si gibi memleket dışına çıkarılmıştır. Prens Sa - bahattin, İkinci Dünya Harbinden sonra da sahnede gözükmüş, memlekette dostlarına si - yasi nasihatlarını göndermeğe devam etmiş. Ölümünden evvel dostlarına gönderdiği mek - tuplarda, Üçüncü Dünya Harbinin mutlak ol - duğunu, Türkiye'nin Amerika ile dost olması lâzım geldiğini söylüyormuş!

Esasen ölümünden sonra, «Vatan» da neşredilen, Ahmed Emin'e gönderdiği iki mek - tuptan da bunu anlıyoruz.

Prens Sabahattin hakkındaki bu top - lantıdan faydalı birşey öğrenmiş değiliz. Konu - şan profesörler de bir ilim adamından bekle - nen kıymette bir şey söylemediler. Prens Sa - bahattin, İkinci Abdülhamid devri içinde Tür - kiye şartlarına göre müsbet, fakat aynı nok - tada kalması, bugünkü dünya ile ilgisini kes - mesi ve yaşadığımız zamana göre, hâlâ 1900 yılını yaşıyan bir adamdı. Bu sayfada Prens hakkında bir etüd okuyacaksınız.

Osmanlı Sosyalistleri ve Kapital

Yazılarında Sosyal Demokrat fikirleri müdafaa eden İsrail efendinin, haddi zatında ma'kul ve isabetli görünen teklifi kısaca şu idi: İşe Karl Marks'ın Kapital'inden başlamak; ve eseri muktedir bir çevirme heyetine dağıtmak suretile bu ağır yükü taşıma imkânına kavuşmak.

Fakat Osmanlı Sosyalistleri, herşeyden önce, Marks'ın metodu ve ekonomisi hakkında esaslı ve sağlam bilgi sahibi değillerdi. Marksist nazari formasyonundan mahrumdular, aralarında fikir tecanüsü yoktu ve çıkardıkları mecmua tam mânâsıyla ideolojik bir herc-ü merc içinde idi. Bunu anlamak için, Türkiye'de artmağa başlamış sosyalistlerin içinden (bazı hamiyetmenân-ı fedakâran) (İştirak nam-ı manidarı ile tesis ettikleri) gazeteye şöyle bir göz atmak kâfiçür.

1325 (1909) Şubatında intişara başlayan ve (sosyalizm efkârının mürevvici) olan «İştirak» meslek ve maksadını şöyle izah ediyor: (...Maksadımız terakki ve teâlî, sunuf-u makhure-i amelenin şerait-i fikriyesini ilâ hayat-ı maneviyeyi tenmiye, (ittihad): tamim, mevcudiyetimizi tamimdir. İnsaniyete hizmet için olan şu teşebbüsümüz bizce büyük bir ehemmiyeti haizdir.) (No. 1, S. 2).

(Mesai-i perverân) (içtimai bir ihtilâl) e çağuran yazıların yanında (Peygamber-i zışan-ı Arabî nebi akdes-i Kureyşî, mec muatülhikem-i kudsiyyet olan nebi mücteba Hazreti Muhammed Mustafa) nın (hadis-i hikempervâne) sinden bahsile (sırr-ı hilkat-i nizam-ı iştirak faraziyesi ile kaabil-i telif) bulunmayan Karesi mebusu Mevdî Efendi hazretleri (memleketimizde sosyalistliğin kabil-i tatbik olan kısmını amelenin müdafaa-i hukukuna, anların intihaba davetine maksur) görüyor ve (bundan ileriye adım atılmasını tecviz) etmiyordu. (Sosyalizm efkâr ve mesleğinden tevahhuş) ve (akaid-i iştirakiyeden (nefret eden Maliye Nazırı Câvît beyle sosyalist mebuslar arasındaki münakaşalara sahne olan (Meclis-i Mebusan-ı Osmanî)nin bu sarıklı mebusuna göre (Osmanlı sosyalistleri de idame-i hayatını bâzu-yu mesaisine rapteden amele güruhunun müdafaa-i hukukuna, tenvir-i efkârına çalışırsa insaniyete karşı mühim bir vazife ifa etmiş olur. Bu hizmeti ifa zamanı da ahd-i faaliyetin kemal-i germi ill zuhuruna vabestedir. Bizde kaabil-i tatbik olabilecek sosyalistlik bundan ileriye adım atamaz. Bundan ileriye hem sosyalist fikrini taşıyanlarca, hem de memleketçe mucib-i mazarattır. Her şeyde ise ifrat ve tefrit mucib-i vehamet, itidal ise aynı savap ve mahzû faziletir (İzafat ve nesebi bil'izale hepsi hepimizin diyecek kadar pek vasi ve bütün ahkâmı hedmedecek bir fikri iştirak dalâli mahz olduğu gibi ümuru kevnîye ile de kaabil-i tatbik değildir.) (No. 4, S. 78). İşte ilk sayılarından itibaren (XIX. uncu asrın en şanlı mübarizi insanîyeti) Prudon'un biyografisi ile iştirakiyyun mezhebi siyasîsinin en müfrit bir reisi» olan ve «saadeti ümumi görmeden üful» eden «muhterem fedakâr» Blanki ve «hamî sunufu beşer, fedakârı adlı hürriyet, girdibadı pür dehşet, dahî hakikat eser» Bakuninin hakkında coşkun şiirleri ihtiva eden bu haftalık — sonra da 15 günlük — risalededir ki, «meşahiri iştirakiyyundan Şarl Mark'ın

«sahne-i içtimaiyyede inkılaplar husule getiren», «Sermaye ismindeki kitabı muazzamı» zikredilmiş; «bugünkü fennî sosyalistliğin muhterem müessesileri Karl Marks ile Friedrich Engels» in bir iki satırlık tercümei halleri verilerek «Marks mektebi» ile «mezhebi maddiyunu tarihi» den de kısaca bahs olunmuş. Karl Marks'ın resmini ve ren mecmua altına (Sosyalist Kralı Karl Marks) ibaresini yazıyor; (Sosyalist Kralı) ve en meşhur eseri olan Kapital hakkında işe nihayet şu malûmatı verebiliyordu:

[Tehavvülât-ı içtimaiyeden hiçbirinin kuvvetli isyanlara, ihtilâllere iktiran etmeden vukua geldiği görülmemiştir... Karl Marks iştihadat-ı tarihiyyeye müsteniden demiştir ki, «cebrü şiddet lâvtadır, cemiyat-ı kadimeden cedideyi alır.» «Muhterem, fedakâr büyük Abdullah Cevdet bey bihakkin söylemiştir: Melike-i hürriyetin huzur-u ulviyetine çıkmak için kan ile abdest alınması meşrutur.

Selâmet, müsavat yollarını ergeç mühib, cehennemî musaraalar açacaklardır.

Karl Marks bihakkin taktir eder «Ameleyi ancak bizzat amele kurtaracaktır!»

«Marks mektebi zemin-i iktisadide de determinizmi, yani esbabın tesirine kani tarih felsefesini kabul ettiği gibi hayat ve usul-u iktisadiyenin ve hususile sinaata müteallik âsârın cemiyyetini bütün tehavvülât ve tebeddülâtı üzerine tesir-i azîmi haiz olduklarını dahi isbata gayret ediyor. Bu mektebe salık olanlar biraz daha ileri giderek tensikat ve tasnifat-ı içtimaiyenin en uzak ve en âli ve hattâ siyasî, ilmî, ahlâkî, mezhebi keyfiyetlerinin cemiyetin tebeddülât ve tahavvülât-ı ahvali üzerine pek ziyade haiz-itesir olduğunu kabul etmektedirler.

Marks'ın kavli-i sahibine göre insanlar usul-u istihaliye tebdil etmekle bütün münasebat ve revabıtı içtimaiyeyi dahi zımnen tebdil ve tagyir etmiş olurlar...

Marks mektebi salikleri işbu mebdde ve nazariye dairesini peyderpey tevsi ederek...

Mezheb-i maddiyun-u tarihî namı altında iktisat aleminde pek çok mübarezat ve mücadelâtı mucip olan işbu akidede mahiyeti efkâr olunmaz hakayiki bergüzide mahfuzdur...

Ahîran sosyalizm mesleğinin daha ziyade terakki etmesi ve cemiyetin evca ve âlamini teskin ve tahfif etmek hususunda usul ve akaid-i cedide meydana çıkarılmış olup elyevm Marks nazariyesine ideolojik usulüne karşı bir müaraza nazariye bakıyorlar.» (Sene 1, No. 6).

«1881 tarihinde vefat eden meşahir-i iştirakiyyundan Şarl Marki... amele hayatını tanzim ederek ilk defa olarak say-ü gayret için kavanin-i mükemmele vaz etti. Ameleye müdafaa-i hukuk dersleri verdi...» (No. 8, 3 Nisan 1320).

«...Arzu eden Karl Marks'ın eserlerini mütalâa edebilir...» (No. 13: B. İsrail'in Sermaye ve sa'y-ü amel) başlıklı makalesinden).

«Büyük Karl Marks'ın ulvî, mehîp niday-ı daveti her tarafta lâyük olduğu itibar ve ihtiramı bulmaktadır. Ey bütün memleketler ahad-ı nâsı, elele veriniz!

Halk her tarafta birleşmek,

Yazan :

Karim Sadi

bir vücut bulmak üzere Karl Marks kendilerine diyor ki: Zin cirlerinizden başka kaybedecek bir şeyiniz yoktur. Kazanabileceğiniz ise bütün bir cihandır.

«Beynelmilel sosyalist hareketi reisleri ve hususile Karl Marks Sermaye namındaki kitabında, sosyalizmin mevzu programlarını terakki etmek için müdebberane davranıyorlar.»

«Meşhur Karl Marks her memlekette sosyalistlerin ayrı ayrı taleb-i hak etmelerinden hiçbir semere hasil olmadığını görmüş ve (Sermaye - Capital) namı altında: «Milliyet ve din mevzunu bahis olmaksızın bütün sosyalist grupları ittifak ve tevhid-i mesai ederek maksatları uğrun da müştereken çalışmalılar» demiştir. Büyük ve mütefekkir sosyalist Karl Mark'ın şu hikâye-i hakimanesi bütün iştirakiyyunca düsturül'amel olmaktadır: Her memlekette bu gayeye doğru geniş ve büyük adımlar atılıyor, ve beynelmilel sosyalist cemiyetleri tesis ve umumî kongreler akd olunuyor.»

«Sermaye-i şahsiyenin tezayüdüne mukabil kollektif bir sermayeden ileri gelen mekaside gelince hareketlerinden en ziyade haberdar olan rüesaya bilhassa Karl Marks bu nokta hak

kinda fevkalâde bir tedbir, bir siyaset-i müdebberane ile bahsediyor...

Her noktai nazardan en doğru, mühim taraf Karl Marks'ın Sermaye tenkidatının nihayetindeki hülâsasıdır.

Karl Marks bu kitabında diyor ki:

«Bugünün büyük sermayesi sa'y ve emlak-i hususiyenin hakikaten beraberce merbut olduğu, günün sâinin zatı vesait-i istihaliyesinin ve sa'yinin hakiki sahibi bulunduğu mülkiyyet-i sağirenin hedm ve tahrib edilmemesinden neş'et eder.» Diyoruz ki emlak-i hususiyenin hakkaniyete muvafik olan bu şekli ve sa'it-i istihaliyyeyi dağıtır. Bina enaleyh bunun neticesi olarak mülkiyyet-i sağire mahvolur. Birçok insanlar aç kalır.

«Sahibinin sa'y-i zâtisiyle kazanılan ve hususî sa'yinin şeraitile münferid ve müstakil fertlerin mütabakati üzerine müesses olan emlak-i hususiyeden şekil itibariyle serbest bir halde bulunan fakat diğer bir kimsenin sa'y-i üzerine istinad eden sermayedarın emlak-i hususiyesi ka'im olmuştur. Ve derakap bu tebeddül eski cemiyet-i beşeriyyeyi pek çok yed-i tahribine alarak alt üst etti. Eski sâiler bu suretle sermayedar olunca sermaye mücadelesi daha ziyade büyüdü. Nihayet o raddede geldi ki büyük sermayeler, küçük sermayedarları yutmağa başladı.

Sanayi-i azîmedeki vesait-i istihaliyenin mütemadiyen bir merkeze cem edilmesi sayesinde bir sermayedar, sair birçok sermayedarı imha ve ifna ediyor. Fakat aynı zamanda da sa'yin

faaliyet-i müşterekesi sureti gitkçe büyük bir terakkiye mazhar oluyor.

Lâkin bu tebeddül istihalesinin kâffe-i menafîini taht-i inhisara alan ve gasp eden müthiş sermayelerin adedi tenakus etikçe sefalet, istibdat, tazyikat tezayüt ediyor. Sermayenin inhisarı nihayet usul-ü istihale bir mâni oluyor.

Mukaddem olan tebeddül o kadar uzun ve o kadar müşkül vaki olmuştur ki sermaye-i şahsiyenin müşterek bir mülkiyyete tehavvülü bu kadar uzun bir müddete, bu kadar müşkülâta düçar olamaz. O tebeddül-ü iptidai esnasında bazı gasıplar tarafından kitle-i ehali tarafından bu gasıplar emval ve emlakten mahrum edileceklerdir.»]

İşte, Osmanlı sosyalistlerinin Kapital'den yapabildikleri tercüme örneği buydu; ve maalesef, İsrail Efendinin tasavvur ettiği «heyet-i mütercimîn» bu işi başarmaktan âcizdi. İşçi sınıfının teşkilatsız ve iptidai durumu, ister istemez, neşriyata in'ikâs ediyordu ve, Kapital'in Türkçe tercümesi mecmuanın sütuhanlarında bir hayal olarak kaldı.

Esasen, siyasî atmosfer gittikçe ağırlaşıyor, kısa bir «serbesti-i matbuat» devresinden sonra, Abdülhamit II nin metotları tekrar ortaya çıkıyordu. Biraz sonra da, isyan ve harp alevleri içinde yer yer çatırdayan Osmanlı İmparatorluğu, emperyalist rekabetler yüzünden, katastrofa gidecek; insanlık 1914-18 emperyalist harbinin kanlı sahnesine sürüklenecektir.

Bir okuyucu Mektubu

Geçende imzasız bir mektup aldık. Bir Ermeni vatandaşın gelen bu imzasız mektup, bir çok bakımlardan enteresandır. Sahibini tanımıyoruz, neşrine müsaadesini de almadık. Ancak yazının imzasız olması ve önemi gözönünde tutularak bu mektubu gazetemizde yayımlamağı faydalı bulduk. Okuyucuları ilgilendirmeyen yerleri ve gazetemize karşı lâyük olmağa çalıştığımız övmeleri çıkardıktan, sonra, hiç bir düşünce eklemeyen, bu mektubu olduğu gibi veriyoruz:

Kardeşim, sana dilimin döndüğü ve gücümün yettiği bir lisanla yazacağım, belki bir çok cümle, imlâ ve yahut ifade hataları bulacaksın, kusura bakma seni candan, yüzünü görmeden, tanımadan seven bir insanın kalbinden fıskıran, haykıran sesidir.

Mektubumun altında imzama görmeyince medeni cesareti olmayan bir insan diye hükmü vereceksin. Belki de haklısın, fakat oku, dinle, sonra karar ver!

Ben seni hiç görmedim, görmeyi çok isterdim. Her halde bir gün tesadüfen göreceğim, yalnız seni uzun zamandan beri tanırım. Çok defa iki arkadaş vaziyetini bilmediğimiz için sana küçük, lâfi dahi edilmeyecek bir yardım düşünür ve hiç bir müsbet şekil bulamıyarak bu fikrimizden geri dururuz.

Gelelim imza meselesine, ben bir Ermeni vatandaşım ve aynı generation'dan olup bu melekette, bu vatanda gözümü açmış, bu vatani sever, etrafımdakileri sever, insanları sever, Türk'ü, Ermeni'yi, Çin'i, Eski mo'yu bir zaviyeden insan olarak görür bir naçiz Allahın kulluyum.

Benim için; Ermenistan, Tür-

kiye, Avrupa, Amerika, Afrika hepsinin hududu bir; insanlarla dolu bir dünya vardır. Ancak bu toprakta doğduğumdan; bu toprağa, bu vatana bağlıyım.

Bırakın eski hikâyeleri, zamanında çok şeyler olmuş, tarihi okumuş ve anlamışım, ne yazık ki, bu tarihi her millet kendi arzusuna göre uydurur ve sonradan gelenlere öyle okutur, kabahat kimde? Araştırmayalım, yalnız Atatürk yeni bir Türkiye kurdu, Anayasa yapıldı, fakat sen de benim kadar bilirsin bir Ermeni vatandaşın haklarının nerede başlayıp, nerede bittiğini, içimde bir kin yoktur, bir hırs yoktur, bilâkis bir sevgi vardır, neden bu kadar okumuş insanlar, bu derece tahsil görmüş, yerine göre profesör olmuş şahıslar hâlâ kör bir nationalisme; daha doğrusu chauvinisme aşılır bu mâsum gençlere, ve onlar da hayatları boyunca bu aşı ile aşlanmış olduklarından kanunaviedana aykırı hareketlerde bulunurlar hemcinslerine karşı? Niçin Amerikada Ermeniler kaçacak Amerikalılaşlar, niçin Fransa'da Ermeniler çarçabuk Fransızlaşlar, İngilterede İngiliz olup giderler de Türkiye'de Türkleşmezler? Bunun se-

bebini sakın, «dindir» demeyin canım, biz lâik bir memlekette yaşıyoruz...

Bu işlerde Türk - Ermeni - Musevi - Rum meselesi yok, insan topluluğu var ve hepimiz müsavat hakları dairesinde yaşamalıyız, birbirimizi sevmeliyiz, tabii sen bunları benden iyi bilenlerdensin, senin bütün yazılarını okumuş ve bir tekini dahi kaçırmamışım, fakat ne yazık ki, bir çok topladığım serileri müteaddit defalar yakmak mecburiyetinde kaldım.

Bu gün için mektubuma imzama koyamam, 5 — 6 nüfus benim elimde bakar, çalışıp da bunları geçindireceğim, tüccar değilim, menkul, gayrimenkul hiç bir şeyim yok, ihtiyar valide, aile ve saireye bakmak mecburiyetindeyim, sana çok emniyetim var, fakat demokrasinin memlekette mevcut olduğuna hiç inancım yoktur, insan haklarına saygı göstermek ve herkes beslediği fikirlerde hürdür, anlayışı bizden henüz çok uzaktır, yine İngiltere'de bir Hayd Park var orada gidip isteğini bağırabilirsin. Fakat Türkiye'de ancak imzasız olarak, sevdiğin bir şahsa hürmet ettiğin bir kimseye mektup gönderabilirsin, ve o mektubunda sağ selâmet adresde yazılı şahsın eline gidip gitmediği malûm değildir.

Zaman gelirse elimi sıkar ve seni candan tebrik ederim, Cenabı Hak Türkiyemize bir hakiki hürriyet verirse hepimiz birbirimizi tebrik eder, zarar yok apartmansız, otomobilsiz olarak, yeter ki, Taksim meydanlarında çocuklar dilenmesin, sürünmesin, mes'ut yaşar gideriz şu fâni dünyada...

Tabiatın Diyalektiğine Giriş

İnsanların en esaslı tarihi faaliyetleri nedir?

Oportünizm batağına gömülü Alman sosyal demokrasisinin pençesinde uzun yıllar hapsedildikten sonra, Almanca ve Rusca nüshaları ancak XX. yüzyılın ilk dörtte biri sonunda basılabilen «Tabiatın Diyalektiği» adlı eserin girişi, tahminlere göre, 1875-76 ya düşmektedir. İşte biz, manüskriplerin üçüncü tomarındaki endekate, Engels'in «Eski Giriş» dediği giriş parçası üzerinde duracağız.

1. Engels. Giriş'in başında, modern burjuva sosyetesinin gelişme çerçevesine, sınıf savaşlarına ve modern edebiyatın doğuşuna dokunuyor

Bütün modern tarih gibi tabiatın ilmi, sistematik ve tam bir gelişme gösteren modern e-tüdüne Almanların Reform. Fransızların Rönesans ve İtalyanların Sinkuentosent dedikleri, fakat bu tabirlerden hiçbirinin tam fikir vermediği, fevyaz devirde girilmişti. Bu, XV. yüzyılın ikinci yarısıyla başlayan devirdir.

«Şehir burjuvalarına dayanan krallık, feodal asilzadeliliğin kudretini yıktı ve esas itibarıyla milliyet üzerine temel atan bu yük monarşileri varattı ki, modern Avrupa milletleri ve modern burjuva sosyetesini bunların çerçevesi içinde geliştirdi; ve henüz burjuvazi ile asilzade ilk çatışırken Almanyadaki köylü savaşı, sahneye — daha önce de görüle geldiği gibi — yalnız isyan etmiş köylüleri değil, bunların peşi sıra ellerinde kırmızı bayrak ve dudaklarında emvalin iştiraki dileğiyle modern proletaryanın müjdecilerini de getirerek, gelecek sınıf savaşlarını kehanetle haber vermiş oldu. Bizansın düşmesinden kurulan vazmalar, Roma harabelerinden çıkarılan eski hevkeller hayretler içinde kalan Batının gözleri «ne yeni bir dünya seriyordu; eski Yunan dünyası. Bu dünyanın parlak sekelleri, Crtaçanın başkalarını daşıyordu; İtalya, Klasik antikiteyi bir inikâsını andıran ve bir daha da kavuşumayan, tasavvurun fevkinde bir artistik gelişmeye mazhar oluyordu. İtalyada, Fransya, Almanya'da yeni bir edebiyat, ilk modern edebiyat meydana çıkıyordu. Biraz sonra da İncil ve İspanya klâsik devirlerini idrak ettiler.

Eski Orbişternum'un edebî sınırları parçalandı. Arz ilk defa olarak gerçekten bulunmuş zanaatten — kendi hesabına, modern büyük endüstrinin çıkış noktasını meydana getirecek olan — manüfaktüreye geçişin temelleri atılmıştı. Kilisenin ruhani diktatörlüğü yıkıldı; Cermen kavimlerinin ekseriyeti protestanlığı kabul ederek, kiliseden ayrıldı. Roman kavimlerinde ise Araplardan gelen ve henüz keşfedilmemiş Yunan felsefesive beslenen bir neseli serbest düşüncesine gittikçe kök salıyor ve XVIII. yüzyılın maddeciliğini hazırlıyordu.»

Engels, devrin hususiyetine işaretlerle, modern burjuva hâkimiyetini kuran şahsiyetlere geçiyor. İnsanlık o ana kadar bu derece azim ileri değişiklik görmemişti; — diyordu — bu, devleri gerektiren ve devleri doğuran bir devir oldu: Tefekkür, ihtiras ve karakter devlerini, cihanşümül ufuklara bakan ve her biri birer umman olan devleri....

Leonardo da Vinci, Albert Dürer, Machiavelli ve Luther. Bu devrin kahramanlarını bil hassa ayırd eden şey, hemen istisnasız, devirlerinin hareketine,

pratik savaşa atılmış olmalarıdır. Bunlar saflarını seçmiş, bazen söz ve yazı ile, kazen kılıçla, çok kerre de hem kalem hem kılıçla savaşmış insanlardır. Ve işte onları tam insan yapan karakter bütünlüğü ve kuvveti de buradadır.

2. Arz üzerinde ilk canlı pro toplâzmanın, ilk hücrenin ve ilk hayvanların teşekkülünü kısaca anlatan Engels: İlk hayvanlardan itibaren sayısız hayvan sınıfları, zümreleri, familyaları, cinsleri ve neveleri sınır sisteminin en tam gelişmesine vardığı şekle, fıkralı hayvanların şekillerine, ve bu da, nih-

Vazan :
Bedri Emin

H.KAYNAR

Friedrich Engels

yet tabiatın kendine şuur peyda ettiği fıkralıya — insana — ulaşmak için esas itibarıyla gelişmesi mütemadi farklılaşma vasıtasıyla olmuştur; diyor ve devam ediyor:

«İnsan da farklılaşma yoluyla doğar. Bu, sadece, inkişaf, yu murtanın tek hücrelerinden başlayarak tabiatın vücuda betirdiği en kompleks uzviyet kadar vukua geldiği için — ferdi mânada değil, tarihi mânada da doğrudur. On binlerce yıl müca deleden sonra elin ayaktan katli olarak farklı hale geldiği ve ayakta durma vaziyetinin nihayet sağlandığı gündür ki, insan maymundan ayrılmış ve insanla maymun arasındaki mesafeyi aşılmaz hale getiren dimağın harikulâde mükemmelleşmesi ile konuşmanın gelişmesine ait temeller atılmıştır. Elin ihtisaslaşması, işte bu âlet demektir, ve âlet bilhassa beşeri faaliyet, insanın tabiat üzerindeki değiştirici reaksiyonu, istihsal demektir. Kelimenin dar mânası ile böyle hayvanlar da var: Karıncanın, arının, kunduzun âletleri vardır, fakat bunların onların vücutlarına ait uzuvlardan başka birşey değildir; istihsal yapan hayvanlar da var, fakat onların çevreye tabiat üzerindeki istihsal edici aksiyonu tabiata nazaran hemen hemen hiç mesabesinde değildir. Yal-

nız insandır ki sadece nebat ve hayvan dünyasının yerini değiştirmekle değil, — belki faaliyetlerinin neticeleri ancak arzın kâmil mahviyle kaybolabilecek derecede — yerleştiği yerin manzarasını ve iklimini hattâ hayvanları ve nebatları değiştirerek, tabiata damgasını basabilmiştir. Onun bu neticeye var-

lar, bu tarih üzerindeki kontrol edilmemiş kuvvetlerin, hatıra gelmeyen müessirlerin tesiri azalır, önceden tesbit hedefle tarihi neticenin uygunluğu daha açık görülür. Bununla beraber, sayet bu kriteriyomu insan tarihine, hattâ zamanımızın en mütakâmil kavimlerine tatbik edersek, burada da önceden tesbit edilen hedeflerle elde edilen neticeler arasında devâsâ bir nisbetsizlik bulunduğunu, beklenmedik müessirlerin ağır bastığını, kontrolsüz kuvvetlerin bir plâna göre kullanılmış kuvvetlere nisbetle çok daha tesirli olduğunu görürüz.»

Marks, On sekizinci Brümer'de «İnsanlar kendi tarihlerini yaparlar, demişti. Engels, buna «şuurlu olarak» kaydını ekliyor. Kendi tarihlerini şuurlu olarak kendileri yaparlar, diyor. On yıl sonra da, insanlar tarihlerini yaparlar formülünü Ludwig Feuerbach'da bir cümle başında tekrarlayacaktır.

3 — Engels'i okumağa devam edelim:

İnsanların en esaslı faaliyeti, onları hayvanlıktan insanlığa yükselten faaliyet, türlü türlü bütün diğer çeşitli faaliyetlerin maddî temelini meydana getiren faaliyet — yaşamak için muhtac oldukları şeyin istihsalı, yani bugün sosyal istihsal, — kontrolsüz kuvvetlerin irade dışı tesirleri altında kaldıkça, istenilen gayeyi ancak istisnai olarak gerçekleştirip çok defa zıt neticeye vardıkça, başka türlü olmaz.»

Engels'in, burada, cevaplandırıldığı soru şu: İnsanların en esaslı tarihi faaliyeti nedir? İnsanların türlü türlü bir çok faaliyetleri vardır. Bunların içinde maddî temeli meydana getiren en esaslı hangisidir? Onları hayvanlıktan insanlığa yükselten bu en esaslı faaliyet, sosyal istihsalıdır.

1859 daki birinci formül «hayatlarının sosyal istihsalinde» diye başlıyordu. Engels, hayatlarının kelimesini açıyor; yasalmaları için gereken şeyin istihsalı — diyor — yani sosyal istihsal.

Engels'e göre, istihsalın gemleri ele alınmadıkça tarihe hükmedilemez. İstihsalın sonsuz artışı, insanın yükünü hafifletecek yerde onu yüklü iş altında ezmis; alını terli yığınlara sadet yerine sefalet getirmiş ve sık sık gelip çatan çöküntülerle sosyeteyi sarsmakta bulunmuştur.

Diğer taraftan da tarihin ileri akışıyla, istihsalı ve dağıtma plânı içine alan şuurlu bir sosyal istihsal teşkilâtı hem daha gerekli hem daha gerçekleştirilebilir hale girmektedir. İnsana ve insan faaliyetlerine büyük hamleler sağlayacak olan yeni bir tarih çağı da böyle açılacaktır.

«En ileri endüstri memleketlerinde tabiatın kuvvetlerini râm ettik ve onları insanların hizmetine zorladık; böylece istihsalı namütenâhi çoğalttık, öyle ki, bugün bir çocuk vaktiyle yüz adamın istihsal ettiğinden fazla mahsul çıkarıyor. Lâkin netice ne oldu? Gittikçe artan fazla iş ve yığınların gittikçe daha derin yoksulluğu ve on yılda bir de büyük bir yıkılış. Darwin, ekonomistler tarafından tarihin en büyük kazancı gibi kutlanan serbest rekabetin, yaşama için savaşın mevlidi hayvanî'nin normal hali olduğunu isbat ettiği zaman, insanlığa ve bilhassa

vatandaşlarına ne yaman bir hicviye yazdığını bilmiyordu. İstihsalın kendisi insanları ne'î olmak itibarıyla nasıl hayvanların üstüne çıkardıysa, ancak sosyal istihsalın istihsal ve zevzii plânlaştıran şuurlu bir organizasyonu insanları sosyal bakımdan

hayvan dünyasının fevkinde yükseltebilir. Tarihi tekâmül böyle bir organizasyonu gittikçe daha zaruri ve gittikçe de daha gerçekleştirilebilir hale sokmaktadır. Yani bir tarih devrini açacak olan böyle bir organizasyonda, insanların kendisi ve onlarla beraber faaliyetlerinin bütün kolları bil hassa tabiat ilmi öyle ilerleyecek tir ki, daha öncekilerin hepsi ni tam mânasile gölgede bırakacaktır.»

59 ncu son formülünde kapitalist sosyetesine beraber karanlılık bir tarih öncesinin kapana- cağı haber veriliyordu. Engels'in yarım asır sonra güneşe kavuşan metinleri insanı hayvanlığın kösteklerinden sıyracak yeni bir tarih devrini ve o devrin yeni insanını müjdeliyor.

Burjuva inkilâpçısı Prens Sabahaddin

(Baştarafı, 1 nci sahifede)

muhalefet çıkmıştı. İttihat ve Terakki Liderleri, muhalefete tahammül edemiyorlardı. Vaktiyle Padışahı kontrol etmek isteyenler, şimdi kontrol edilmeğe katlanamıyorlardı.

Bu suretle yeni idare Abdülhamid istibdadının katmerli bir mukallidi kesilmiş, eskiyi bile aratmıştı.

İşte bu sıralarda tekrar İstanbul'a dönen Sabahattin Bey, 1912 de Balkan mağlûbiyeti üzerine Sultan Reşad'a hitaben bir açık mektup neşrederek, Halife sıfatı ile, ordunun başına geçmesini tavsiye etmiş, fakat Reşad buna kulak asmamıştı.

1913 de Babiâli'ye karşı yapılan, Nâzım Paşanın ve başkalarının öldürülmesi ile son bulan bir baskın ile Muhtar Paşa'dan sonra sadarete gelen Kâmil Paşa hükümeti düşürülmüş, Mahmut Şevket Paşa Sadarete getirilmişti. Siyasî ihtirasların böyle kaynaştığı bir sırada, Sabahattin Bey, İslâhat için tutulması lâzımı gelen yolu ilmi bir açıklıkla tesbite çalışıyor, sosyal ve idarî âhengi düzenlemek için meslek programını hazırlıyordu. Fakat (Taklib-i hükümet) ve Mahmut Şevket Paşa'nın öldürülmesi üzerine idamlar basıldı, muhalefet damgası taşıyanların hepsi Sinob'a sürülmüştü. Bu hâmlerle hiç bir alâkası olmadığı halde Sabahattin Bey de meşûben ölümü mahkûm edildi mi, Lunun üzerine memlekettten kaçmağa mecbur olmuştur.

MÜTAREKEDEN SONRA...

Mütarekeden sonra, tekrar İstanbul'a geldi. O sırada memleket istilâ altında, Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da çalışıyor, Yunanlılara karşı cephe kurmuştu.

Sabahattin bey, Kütahya'nın Yunanlılar tarafından istilâsı üzerine Ankara Büyük Millet Meclisi Riyasetine şu telgrafı çekmişti:

«En haksız tecavüz-ü askeriyeye karşı müdafaa-i meşruanın derin bir samimiyle tebrik eder ve mütevacizlerin müstefit olageldikleri vesait-i faika-i mad diyeye mukabil, İlahî kudretin mazhar-ı lûtf-ü muaveneti ol-maklığımızı temenni ederim.»

Cumhuriyet ilân edilince, Osmanlı Hânedanı mensupları memleketi terke mecbur edildiklerinden, Mehmet Sabahattin Bey de, Avrupa'ya çekilmiş ve 1948 de İsviçre'de ölmüştür.

FELSEFE DERSLERİ

Birinci Bölüm

Felsefenin Ana meselesi

1 - FELSEFE ETÜDÜMÜZE NASIL BAŞLAMALIYIZ?

Giriş kısmımızda bir çok kere diyalektik materyalizm felsefesinin Marksizm'in temeli olduğunu söylemiştik.

Gayemiz bu felsefeyi incelemektir; Fakat, bu hedefe varmak için derece derece ilerlememiz lâzım geliyor.

Diyalektik materyalizm dediğimiz zaman, önümüze iki kelime çıkıyor; materyalizm ve diyalektik. Bu demektir ki, bahis konusu ettiğimiz maddecilik, diyalektik'tir. (Diyalektik olmayan maddecilikler de vardır). Çünkü; biliyoruz ki, Marks ve Engels'ten evvel de maddecilik vardı. Fakat On dokuzuncu yüzyılın keşifleri yardımıyla bu materyalizmi değiştirerek diyalektik materyalizm şekline koyan onlardır.

Materyalizmin modern şeklini gösteren «Diyalektik» kelimesini daha sonra inceliyeceğiz.

Fakat madem ki, Marks ve Engels'ten evvel materyalist filozoflar vardı, (meselâ On sekizinci yüzyılda Diderot) ve madem ki, bütün materyalistler arasında müşterek noktalar vardır, şu halde diyalektik materyalizme başlamadan önce, materyalizmin tarihini gözden geçirmeliyiz. Aynı zamanda materyalizmin karşısına çıkarılan görüşlerin (conception) neler olduğunu bilmemiz lâzımdır.

★

2 - DÜNYAYI İKİ TÜRLÜ İZAH.

Felsefenin «en umumî meselelerin incelenmesi» demek olduğunu ve dünyayı, tabiatı, insanı izahı kendine hedef tuttuğunu söylemiştik.

Bir burjuva felsefe kitabını açsak, oradaki felsefe çeşitlerinin çokluğu karşısında şaşırıp kalırız. Bunlar sonu (İzm) le biten az veya çok karışık kelimelerle adlandırılmışlardır: Kritisizm, evölüsyonizm, en-

5 - FELSEFENİN ANA MESELESİ.

Her birimiz, öldükten sonra ne olacağımızı, dünyanın nerden geldiğini, arzın nasıl teşekkül ettiğini kendi kendimize sormuşuzdur. Ezeli bir varlığı kabul etmek bize güç gelir. İnsanlar bir zamanlar hiç bir şeyin bulunmadığını düşünmek temayülündedirler. Bu yüzdendir ki, dinin söylediklerine kolay inanılır: «Ruh yokluk ve karanlıklar üstünde seyrediyordu... Sorra madde yaratıldı.» Aynı şekilde kendi kendimize düşüncelerimizin nerde bulunduğunu sorarız: böylece madde ve ruh, beyin ve düşünce arasındaki münasebetler meselesi ortaya çıkar. Sual çok başka şekillerde sorabiliriz. Meselâ; irade ve iktidar arasındaki bağlar nelerdir? İrade burada ruh, düşünce, iktidar ise mümkün olan şey, varlık madde demektir. «İçtimai şuur» ve «İçtimai hayat» arasındaki münasebetler meselesiyle de sık sık karşılaştığımız olur.

Şu halde, felsefenin ana meselesi farklı görünüşler altında karşımıza çıkmaktadır; mühim olan, bu madde ile ruh arasındaki münasebetler meselesinin ele alınış tarzına dikkat etmektir. Zira biliyoruz ki, bu münasebetler babındaki sualin ancak iki cevabı olabilir.

- 1 - İlmî cevap,
- 2 - İlmî olmayan cevap.

6 - İDEALİZM, MATERİYALİZM.

Böylece filozoflar bu mühim mesele karşısında vaziyet almak mecburiyetinde kaldılar.

Dünya ve kendileri hakkında hiç bilgileri olmayan, tabiate karşı koyacak her türlü teknik vasıtalarından mahrum bulunan, tamamiyle cahil ilk insanlar, onları hayrete düşüren her şeyi tabiat üstü varlıklarla atfediyorlardı... Rüyalılarında dostlarının ve kendilerinin yaşadığını gördüklerinden her insanın iki hayata sahip olduğu kanaatine vardılar. Bu çifte hayat fikriyle karışan zihinlerinde düşünce ve ihsaslarının

kendi vücutlarının eseri değil, bu vücutta bulunan ve ölüm anında onu terkeden bir ruhun eseri [*] olduğuna inancı vardı.

Neticede, ruhun ölmezliği ve madde dışında bir hayat imkânı fikri doğdu.

Yine, ilk insanlar âcizdiler; anhyamadıkları, geri teknikleri yüzünden alt edemedikleri (nebatların yeşermesi, fırtınalar, feyzan vesaire) gibi hâdiseler karşısında endişeleri büyüktü; işte bu yüzden korktukları ve izah edemedikleri bu kuvvetlerin ardında çok kudretli varlıkların, ruhların iyi veya kötü fakat her halde kaprisli «Allah» ların bulunduğu kanaatine vardılar.

telektüalizm, vesaire.. Bu çokluk, kargaşalığı doğurmaktadır. Zaten burjuvazinin de istediği budur. Fakat biz bütün bu sistemler arasından iki büyük cereyan, taban tabana zıt iki görüş ayırabiliriz:

- a) İlmî görüş,
- b) İlmî olmayan görüş.

3 - MADDE VE RUH.

Filozoflar dünyaya tabiata, insana ait, kısacası bizi çevreleyen şeyleri izaha kalkıştıkları vakit tefrikler yapmak zorunda kalmışlardır. Biz bilebiliriz ki, bir yanda maddî olan, görüp dokunabildiğimiz şeyler, diğer yanda görmediğimiz, dokunamadığımız, ölçemediğimiz başka şeyler vardır: fikirlerimiz gibi.

Şu halde şöyle bir sınıflama yapalım: Bir yanda maddî şeyler; diğer yanda maddî olmayan, fikir, ruh, düşünce plânındaki şeyler.

İşte böylece filozoflar madde ve ruh'la karşılaşmış olurlar.

4 - MADDE NE, RUH NEDİR?

Varlıkların maddî ve manevî oluşlarına göre sınıflamalarını umumî olarak gördük.

Fakat hemen söyleyelim ki, bu sınıflama çeşitli şekiller altında ve çeşitli kelimelerle yapılır.

Böylece ruh yerine düşünce, fikir, şuur vesaire diyoruz. Aynı surette maddeyi kastederek tabiat, kâinat, dünya, varlık diyebiliriz.

Yine aynı şekilde, Engels Ludwig Feuerbach adlı kitabında varlık ve düşünceden bahsederken varlığı madde, düşünceyi ruh karşılığı olarak kullanılır.

Biz düşünce veya ruhu, varlık veya maddeyi tarif ederken şöyle diyeceğiz:

Düşünce, bizi çevreleyen âlemden edindiğimiz fikirlere, bu fikirlerin bazıları ihsaslarımızdan gelir ve maddî varlıklara tekabül ederler; Allah, felsefe, sonsuzluk ve bizzat düşünce gibi diğer fikirler ise maddî varlıklara tekabül etmezler. Burada belirtme mecbur bulunduğumuz esas şey, gördüğümüz ve hissettiğimiz için fikirlere, düşüncelere, hislere sahip olduğumuzdur.

Madde veya varlık ihsas ve idraklerimizin bize gösterdiği ve tanıttığı nesnedir: umumî bir deyimle bizi çevreleyen «dış âlem» dediğimiz şeydir. Misâl: Elimdeki kâğıt yaprağı beyazdır. Onun beyaz olduğunu bilmek bir fikirdir ve bana bu fikri veren duygularımdır. Fakat madde bizzat kâğıttır.

İşte, filozofların varlık ve düşünce, yahut madde ve ruh, yahut şuur ve beyin arasındaki münasebetlerden bahsetmeleri hep aynı meseleye taallük eder ve mânası şudur: Madde veya ruhtan, varlık veya düşünceden en ehemmiyetli olanı, diğerine hükmeden hangisidir; ve nihayet ilkin varolan hangisidir? İşte buna felsefenin ana meselesi diyoruz.

Yine ilk insanlar Allahlara, insanlardan daha kudretli varlıklara, inanıyorlardı, ama, onları insan veya hayvan şeklinde, maddî varlıklarımız gibi tasavvur ediyorlardı. Ancak çok sonraları ruhlar ve Allahlar (daha sonra Allahların yerini tutan tek Allah) saf ruh (vücutsuz ve maddesiz) olarak düşünüldüler. O zaman kendi kendine mahsus ve varolmak için vücuda ihtiyacı bulunmayan ruhların mevcudiyeti fikrine gelindi.

Dünya Allah tarafından mı yaratıldı, yoksa ezeldenberi var mıydı?.

Bu suale şu veya bu şekilde cevap verişlerine göre, filozoflar iki büyük kısma ayrılıyorlardı [**].

İlmî olmayan izaha uyarak, dünyanın Allah tarafından yaratıldığını kabul edenler, yani ruhun maddeyi yarattığını söyleyenler, idealizm cephesini teşkil ediyorlardı.

Dünyayı ilmî olarak izaha çalışan ve tabiatın, maddenin esas unsur olduğunu düşünenler ise, materyalizmin çeşitli mekteplerine mensup buluyorlardı.

Esasta bu iki izahın, yani idealizm ve materyalizmin bundan başka bir mânası yoktur.

O halde idealizm ve materyalizm, felsefenin ana sorusuna verilen iki zıt ve düşman cevaptır.

İdealizm ilmî olmayan dünya görüşü, materyalizm ise ilmî dünya görüşüdür.

Bu söylediklerimizin delillerini daha ileride göreceğiz; fakat daha şimdiden söyleyebiliriz ki, madenler, taşlar, toprak gibi düşüncesiz ve cansız cisimler olduğu halde bunun aksine, yani cisimsiz, vücutsuz ruhi mevcudiyetlere rastlamıyoruz.

Bu bahsi kat'î bir hükme bağlamak için şunu söyleyelim. Nasıl oluyor da, insan düşünüyor? Sualine ancak tamamiyle birbirinden farklı ve taban tabana zıt iki cevap verilebilir:

1 - inci cevap: İnsan bir ruha sahip olduğu için düşünür.

2 - inci cevap: İnsan bir beyne sahip olduğu için düşünür.

Yukarıdaki cevaplardan birini veya diğerini kabullenişimize göre, bu sualden çıkan meselelere baş başa çözümler vermeğe mecburuz.

Cevabımıza göre de, ya idealist veya materyalist olacağız.

[*] Friedrich Engels: Ludwig Feuerbach ve Alman klâsik felsefesinin sonu s; 14. Ed. Soc. 1946

Oku :

F. Engels: Ludwig Feuerbach, kısım II. «İdealizm ve Materyalizm» sahife: 14. ve sonrası (Edit, Soc. 1946)

Tokmak tepe

Hikâye

Sabri Soran

Onbeş yirmi senedenberi Defterdar'dayım. Defterdar, Eyüp mezarlığından ve Piyer Loti'nin ruhundan uzaktır. Defterdar'da bir tek mezarlık vardır Tokmaktepe. Tokmaktepe'de bir tek selvi yoktur. Zamanla rengini kaybetmiş ve üzerindeki yazıları silinmiş mezar taşlarının çoğu yana yıkılmış veya tamamen devrilmiştir. İçlerinde parçalanıp dağılanlar, mezartaşlığından çıkanlar da vardır. Bunlar, yazın o kadar kavuru cu güneş altında yanıp durur, fakat terlemezler.

Şehrin bir kıyısında; bir ucu Kenar Mahalle'ye, diğer ucu Fatihin harap surlarına dayanmış, garip, bakımsız, çorak ve yanık bir mezarlıktır Tokmaktepe... Oraya mermer, yeşililik ve su girmemiştir. Orada öyle etraflı tuğlalarla örülmüş, demir parmaklıklarla çevrili, çiçeklerle süslü mezarlara rastlanamaz.

Tokmaktepe; bugün kazandığını bugün yiyen ve çok kere kazanamayan, fakir, kimsesiz, bu dünyada tutunacak bir dahı olmayan insanların, bir makine haline gelen ruhsuz, cansız işçilerin, ızdırap içinde ölen insanların mezarlığıdır.

Orada gömülü olanların yüzünde doksan dokuzunun ismi cismi, ne zaman öldüğü belli değildir. Bazısının üzerinde küçük bir tahta parçası bulunur. Bu küçük tahta parçası yanında Asri Mezarlığın o mermer sütunlarını, bir insan boyunu aşan heykellerini düşünmek, insana yalnız hüznün vermez, aynı zamanda dünyadaki adaletsizliğin «ölüm» le de bitmediğini anlatır.

Tokmaktepe'de yatan ölümlerin hiçbiri gelip geçen yolculardan fatiha dilenmez; dilenseler de maktepe'de yol yoktur; yoktur yolcular gelip geçmez ki... Tokama, arasına, yaz akşamlarının koyu gölgeleri Tokmaktepe'yi doldurduğu zaman, bazı «aşık»ların yolu düşer oraya...

Ada'nın çamlığı ne ise, Defterdar'ın da Tokmaktepesi odur. Lâstik fabrikasında çalışan Hamdiye ile Tel ve Çivi fabrikasında çalışan Hasan, Tokmaktepe'de sevişirler..

Hamdiye'ye bakarsanız en aşığı otuz beşinde dersiniz, halbuki, daha yirmibesini doldurmuştu. Eğer Hamdiye'yi eskiden tanımış olsaydınız, bir fabrikanın, bir işçi kızı ne hale getirdiğini, onun güzelliğini, gençliğini, rengini ve nes'esini nasıl silip götürdüğünü daha iyi anlardınız.

Hamdiye'nin acıklı, hazin, yürekler ağlatan hikâyesini insanlığın içinde cırpındığı karanlık romana, o ızdıraplı ve sefil hayata, bir fasıl şeklinde eklemek daha doğru olur.

Benim hikâyem, Tokmaktepe de bana kan kusturan zavallı aşkımla hikâyesi, onun hikâvesine bağlı... Onun hikâyesi, petrona kafa tuttuğu için fabrikadan koğulan Burhanın hikâyesine,

Burhan'ın hikâyesi Çukurova'da işsiz dolaşan Sivas'lı Süleyman'ın hikâyesine, Süleyman'ın hikâyesi kömür ocaklarında çalışanların hikâyesine, onların hikâyesi Amerika'da parçalanan zencinin hikâyesine, zencinin hikâyesi bir mahkûmun bir şairin hikâyesine, diğer bütün hikâyeler birbirlerine, Tokmaktepe'de gömülü olan ninemin hikâyesine, onyedili lira ihtilâstan sanık Tahsildar Cemil'in hikâyesine, kimsesizlerin, fakirlerin, işsizlerin ve açların hikâyesine, insanların içinde cırpındığı o karanlık romana bağlı... Bu hikâyeler birbirlerinden ayrılamaz.. Onlar bir «bütün»dür. Biz bu «bütün»ün içindeyiz, Tokmaktepe'de gömülü olan ninemle ve bana kan kusturan zavallı aşkımla beraber...

Adada çamlar vardır. O çamların arasında âşıklar yolu vardır. Sanki bu yol cennete gider. Her adım başında gözünüzün önüne, engin bir denizin kucakladığı emsalsiz manzaralar seril-

giydirir.

Tokmaktepe'ye gelince; oradan Halic'in kirli bulanık sularını, bu sulara karışan lâğım ağızlarını görürsünüz. Bütün kenar mahalle, dar, karanlık ve kaldırımsız sokaklarından, ya malı kirli çamaşırlarına kadar, bütün açıklığı ile ayaklarınızın altındadır. Fabrikaların bacalarından gece gündüz dökülen kumullar siyah bir bulut halinde Kenar Mahallenin üzerine çöker. Siz bu bulutun karşısında, yağ ve lâstik kokan sevgilinizi yorgun kollarınızın arasına alıp, istediğiniz gibi sevebilirsiniz. Hemen şunu ilâve edelim ki, Tokmaktepe'de aşkın, sevginin hududu yoktur ve ölümler anlayışlı insanlardır; hiç biri kalkıp ta onlara; «Yapmayın, ayıptır!» demez.

— Yarınki avansımın sana Balat'tan müstamel bir ayak kabı alacağım!

— Hasan, biliyor musun, anem günden güne kötüleşiyor. Babam da son zamanlarda çok fenalaştı. Olur olmaz şeylere bağırıp çağırıyor.. Bu gidişle ak-

yıf omuzlarına yıkıldı. Sonrası malûm... Hasan:

— Ne yapsak bilmem ki... diyor. Hamdiye:

— Yapacak birşey yok, diyor. Yapacak hiçbir şey yoktur. O yürekler ağlatan hikâyeyi başka bir romana, insanlığın saadeti ile dolu olan o aydınlık romana bağlamak, bizim elimizde değildir; biz, bütün fakirler ve kimsesizler, herşeye boyun eğmeğe mecburuz!

— HAYIR!... Diye bağırın bir ses duyuyorum.

— Bütün romanlar bizim istediğimiz gibi bitecektir!... Bunu söyliyene kim?

Bunu söyliyene tel ve çivi fabrikasında çalışan Hasan'dır. Hasan, ayakları üzerinde doğrulmuş, yumruklarını ve dişlerini

sıkarak:

— HAYIR!...

Diye bağırıyor: — Hayır, bizim hayatımız; bütün romanları, yürek ağlatan hikâyeleri parçalayıp, eşsiz bir kudretle çağlıyarak, hayatın içinde akacaktır...

ONUN SESİNDE: benim sesim, patrona kafa tuttuğu için fabrikadan koğulan Burhan'ın sesi, Çukurova'da işsiz dolaşan Sivaslı Süleyman'ın sesi, Kömür ocaklarında çalışanların sesi, Amerikada parçalanan Zencinin sesi, bir mahkûmun, bir şairin sesi, hakkın, kuvvetin, inancın ve zaferin sesi var! Hep birden ve hep beraber bağırıyorlar:

— HAYIR!...

Artık Tokmatepe'ye kim bakar ve benim zavallı aşkımla hikâyesini kim okur?

Hapishane Şarkısı

Belki tanyan yok, bilen yok,
Kusur bizim mi,
Giremedikse şu insanlar sırasına?
Namrız söylenir ama hapishanelerde;
Kürt Memo'dan, Dayı Abbas'tan evvel.
Bizden sonra gelir Dandini Fikret,
Hele Eyüplü Halid'in esamisi okunmaz yanımızda.
Belki bir iki lâf edecektik,
İki çift sözümüz vardı söyliyecek,
Ne çâre...
Vakit mi kaldı
Volta vurmaktan hapishane maltalarında,
Zaman mı bulduk tesbih çekmekten,
Yâre selâm etmeğe.
İmanım!
Sabıkalılar defterinde kayıtlıyız,
İşte biz, böyle bir delikanlıyız.
Gece işçisi anasını satan Süleyman'ın altında,
Dızdızca İbraamin üstünde
Bir gebe dosya da bizim bulunur.
Ne yaptık, ne ettik?
Kimin tavuğuna kuş dedik?
Suçumuz ne?
Salt bir iki fikrimiz vardı,
Zihnimizden geçirdik,
Vallahi hepsi bu kadar!..

Melamed Taştan

SES

Ben on sekizinde bir kız
Gözüm pembe rüyalara açılı..
Mektep kitaplarından öğrenmişim
Hayatın tatlı bir masal olduğunu
Ve lüks caddelerde şarkılar söylüyorum
«Ne hoş yaşar şu çiftçiler
Gece gündüz sefa sürer.»
Ben on sekizinde bir kız
Yürüyorum, kalbim bir avuç suda kuş gibi çırpıyor,
Yürüyorum, kendimi bahar rüyalarında hissederek.
Gözlerimde başka âlem
Ben başka bir dünyada, yürüyorum..
Ve bir akşam, ayazda çıplak ayaklarım
Taşlara çarpa çarpa
Öğreniyor kaldırımların dilini.
Ayazda çıplak ayaklarım
Taşlara çarpa çarpa...
Diyor ki aksisedâ:
Ey! Uyan artık uyan
Afyonlu, pis bir rüyada sürünerek uyuyan.
Etrafına bak, bizi gör!
ve ayaz, paslı bir bıçak gibi tabanımın giriyor
Beynim örs, ayaz çekic.
Etrafına bak, iyi gör!
Bakıyorum. Yanımda bacağı sakat, aç bir çocuk!
Solumda yaralı bir kartal gibi işçi kardeş,
Önümde kucağında sapsarı Ayşe'sile bir bacı,
Tükürür gibi suratına pembe rüyalarımın
Yüzüme bakıyorlar.
Ve diyorlar ki:
Bırak, hayali bırak,
Yüzünü dön bize bak
Kulağın bizden sese ver!
Ve lüks caddeler, bankalar
Afyonlu, pis hayalimi alkışlıyorlar.

Fürüzan ERGÖNÜL

AZIZNÂME

AZIZ NESİN'in bir çok gazetelerde yayımlanmış olan manzum hicivleri (AZIZNÂME) isimli bir kitap içinde:

Piyasaya çıkmıştır Gazetecilerden isteyiniz